

V Ljubljani, v juliju 1916.

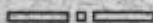
POPOTNIK

PEDAGOŠKI IN ZNANSTVEN LIST.

Letnik XXXVII.

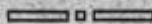
Štev. 4.

Urejuje M. J. Nerat v Mariboru.

V s e b i n a :

1. <i>I. Gradnik</i> : Popotopna ljudska vzgoja	121
2. <i>Fr. Kranjc</i> : Iztrgani listi o novodobni šoli (Konec)	128
3. <i>Pavel Fleré</i> : O bodoči vzgoji (Dalje)	133
4. Iz šolskega dela: Na goro Oljko (P. Fleré)	137
5. <i>Dr. Ivan Lah</i> : Pater Hipolit in njegov „Orbis pictus“ (Dalje)	140
6. <i>Fran Vajda</i> : Statistika srednjih šol na Slovenskem in v Istri v letu 1913/14.	145
7. <i>Slovstvo</i> : Ocene. Časopisni vpogled	153—164
8. <i>Razgled</i> : Kultura. — Šolstvo. — To in ono.	165—168

Last in založba

Zaveze avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Tiska „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

Radi tehničnih težav v tiskarni izide ta številka z mesečno zamudo, kar nam p. n. naše občinstvo — upoštevajoč vladajoče nenormalne razmere — blagovoli oprostiti. Prihodnja 5. številka izide zopet o pravem času: meseca septembra.

Založništvo.

Agitirajte, pridobivajte novih naročnikov za naše liste, ki so:

Učiteljski Tovariš, Popotnik, Zvonček.

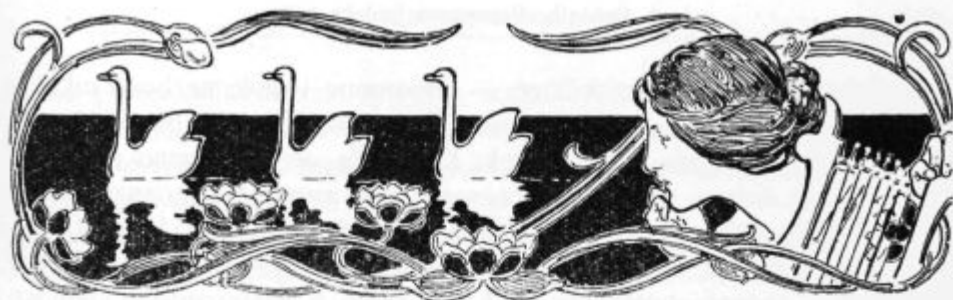
Iznova pozivamo vsa okrajna učiteljska društva, naj store svojo dolžnost v polnem obsegu! Vsi na delo!

POPOTNIK izhaja 15. dne vsakega meseca v zvezkih in stane na leto 6 K, pol leta 3 K, četrť leta 1 K 50 v. Posamezni zvezki stanejo 50 v.

Za časa vojne izhaja Popotnik vsak drugi mesec.

Naročnino in reklamacije sprejema „Zavezin“ blagajnik Fr. Luznar v Kranju. — Rokopise je pošiljati ravnatelju M. J. Neratu v Maribor, Kaiserfeldgasse šte. 21/II.

Za uredništvo odgovoren: Anton Sterlekar.

I. GRADNIK.

POPOTOPNA LJUDSKA VZGOJA.

(Poizkusni obris.)

I.

Že danes, ko še buta svetovna vojna z naraščajočimi valovi v majave skale človeških uredb in naprav ter požira narode in njih ideale, kulturo in svete zakone morale, že danes je koristno, da si ustvarimo sliko. ljudske vzgoje, vzgoje naroda ali mase, kakršna bi morala biti po vojni. Koristno je to iz dveh razlogov. Prvič: stoprav na višku vojne občutimo najbolj, česa nam manjka v vzgojnem oziru, katere sile je treba v bodoče posebno razvijati in katerim braniti. In drugič: iz vseh grozot vojne nam vzklije nada v boljšo bodočnost človeštva in naroda s prepričanjem, da vojna lahko uniči in opustoši vse, a nečesa vendar ne more izdreti iz človeških src — težnje za boljšim in lepšim in popolnejšim, v čemer pa tiči končno tudi vzrok vsega vzgojnega prizadevanja.

Vojna vpliva na vzgojo, to vemo in čutimo vsi. Izpreminja ji smer in sredstva — več ne. Smotri ostanejo isti ko poprej, le da nekatere bolj naglašamo. Toda vzgoja, ki bi se bogatila z novimi ali po vojni prenovljenimi nazori samo sedaj, bi bila edino puhla koncesija aktualnosti. Sila sedanjih dogodkov bo vplivala še dalje, morda bolj jasno in bolj prepričevalno, in naša dolžnost v imenu vzgoje je, da zamenjamo njeno minljivost v trajnost, sedanost v bodočnost! Inače bi svetovna vojna pomenjala človeštvu le neljubo epizodo in ne znamenite dobe. Morda pa pride kulturno človeštvo do prepričanja, da je doživelo tragedijo zmot. In povzeti nauke iz zmot, to je naloga ljudskih vzgojiteljev. Vsi bomo potrebni teh naukov brez ozira na to, ali zmagamo ali klonemo. Zmagovalec se jih bo moral posluževati še v večji meri, ker mu bo premagati samega sebe, kar je najtežavnejše. Premaganec pa se bo ob njih in ob vzgoji dvignil iz nesreče in bolesti.

Cilji bodoče — lahko rečemo — popotopne vzgoje ne bodo nikakor novi; doživeli smo in še doživljamo njih razvoj iz starih premis; vojna je le njihov posrednji, zadnji vzrok. Kakor da se je kulturno človeštvo ozrlo nekega belega dne v dolgo zanemarjeno zrcalo ter spoznava poleg rožnatih krasot i pege in gube ostarelega obraza. Kdor bi gledal izključno na krasote, torej na dobre in lepe strani človeške duše, ki nam jih odkriva sedanja vojna, in se bavil edino z naštevanjem čednosti, kakor hrabrost, požrtvovalnost, usmljenje, domoljubje itd., bil bi pa slep za njene senčne strani, bi ne pojmoval vsega njenega obsega, ker bi mu nedostajalo perspektive. Vzgojitelj je po svojem bistvu sicer optimist, vendar pa ne sme zamižati pred temnim ozadjem človeških dejanj, zakaj le v spoznanju je rešitev in lek.

Vpliv vojne se očituje predvsem na morali mase. Kakor se oprime otroška, torej primitivna duša vse prej slabih navad ko dobrih, tako sprejme ljudstvo — po ogromni večini primitivne duše — v svoj miselni in čuvstveni krog predvsem zle učinke vojne. Kdor hodi sedaj odprtih oči po svetu, opazuje hitro upadanje javne morale, osobito pri mladini. Časopisi prinašajo v vsaki številki vesti o tatvinah, vlomih, celo roparskih napadih, katerih so se udeležili deloma ali izključno dečki in mladeniči od 12. do 20. leta, torej v dobi, ki je za razvoj značaja največjega pomena. Drugo plat teh razmer nam predočujejo razni uradni ukazi s smotrom, ta dejstva omejiti in zadušiti. V vaško krčmo in v druga zabavišča zahaja mladina, ki poprej nikdar ni prestopila njihovega praga čuteč, da za to še ni godna. Vrste kupljivega ženstva so se zgostile in pomnožile ter postajajo za mesta že prava nadloga. Sploh se je polastila ženstva neka popustljivost v npravstvenih zadevah, ki obeta še posebnih sadov svoje vrste. — Da je vojna zrahljala tudi marsikatero zakonsko vez, ni treba posebe povdarjati. In nebroj sodnijskih obravnav priča, kako je sebičnost prevzela cele sloje ljudstva, da izrabljajo z odirušskimi cenami glad in potrebo svojih bližnjikov. Pozabiti ne smemo na škodoželjnost in njenega otroka, denuncijantstvo, ki je bujno poganjalo posebno v začetku vojne.

Lahko rečemo, da je moderno življenje razširilo svoje območje ter sprejema v svojo okrutnost in brezobzirnost in nujno pokvarjenost večje in predvsem mlajše sloje naroda, ki še ne poznajo temeljnih pojmov, še manj pa trdnih npravstvenih zakonov.

Nazadovanju npravstvenosti se ne smemo čuditi. Naša dosedanja morala je bila sploh preveč morala miru in blagih kompromisov, ki nikogar ne vznemirjajo. Preplehka je bila in preslaba. Kratki nevihti je podlegla. Današnjim dogodkom nedostaja v npravstvenem oziru nadzorstva avtoritete, javnosti in njene dobrodejne kritike. Temelji morale so

se premaknili, deloma so celo izginili. Umolknilo so oni redki možje, ki jim ne pomenjajo razširjenje ozemlja in gospodarske pridobitve narodove sreče v edinem smislu; ki nasprotno polagajo veliko važnost na poglobitev in notranjo okrepitev omike. Na njih mesto je stopila diplomacija, ne izbirač svojih sredstev. Po njenih zgledih, ki se šopirijo po časnikih, se je navzelo ljudstvo še bolj sebičnosti in brezobzirnosti, nasilnosti in brutalnosti, hinavstva in natolcevanja, kupljivosti, drznosti, lahkovernosti, širokoustenja in bahavosti. Takšen plevel poganja v izobilju na njivi katero je preorala vojna. Ne rečem s tem, da pada vsa krivda na njo; vendar v njenem vzduhu vse bolj uspevajo podedovana slaba svojstva človeške duše.

Morala je trpela po vojni najbolj; duševne zmožnosti družbe so ostale več ali manj nedotaknjene, enako telesne moči, ki imajo boljši temelj in ki so v enem ali dveh letih v splošnem obsegu neizpremenljive. Nравstvenost in njeni zakoni nasprotujejo občemu človeškemu nagonu po uveljavljanju lastne osebe in svojih teženj na škodo bližnjih; nравstvenost poedinca je sad velikih notranjih bojov in zatajevanja; torej rahel in občutljiv sad, ki ga pomori že prva slana. Slabih nagonov ni mogoče popolnoma izruvat, njihove korenine segajo v splošno človečnost in poženo na novo o prvi priliki.

Ni treba menda razkladati, čemu polagam toliko važnost na nравstvenost, in njeno nazadovanje. Naj se križajo o morali mnenja kolikor hočejo, eno je vendar nedvomljivo: dokler bo človeštvo živelo in hotelo živeti, bo moralo določevati odnošaje posameznikov med seboj po zakonih, splošno veljavnih; ki ne bodo zapisani kakor državni in drugi zakoni, ampak bodo živeli med ljudmi in se podedovali od roda do roda, kot trajen, resničnega popravka zmožen zaklad življenjske modrosti! In tega bo vera vedno sprejemala med svoje nauke in ga nekako avtorizirala. Za maso je avtoriteta vere vedno potrebna; poedinec, ki je prišel do prepričanja, da je morala brezpogojno potrebna, bo moralno živel i brez priznane vere. Ali ne pravi tako »Savojski vikar«?

Prvi cilj naše popotopne vzgoje je s tem naznačen: vzgoja trajne nравstvenosti. Dosežemo jo lahko le po ovinku. Sama nравstvenost ne znači ničesar, ako ni dana sigurnost, da ne splahne o prvem navalu sovražnih nagonov in čuvstev. Trajnost ji podeli komaj značaj v idealnem smislu besede. Ta cilj moramo doseči predvsem, kajti v njegovem obsegu je že nравstvenost sama. Značaj je naš najvišji, da ne rečem: edini smoter. Ako nam je za bodočnost naroda, ako nočemo, da bi rastoča generacija zaničevala vse naše ideale in malikovala k nestalnosti in vetrnjaštvu, moramo iztrebiti vse vplive, ki so škodljivi značaju, ter posvečati bolje ko dosedaj njegovemu razvoju vso pozornost.

Ni nov ta smoter z vsemi svojimi atributi: neomahljiva volja do dobrega, samozavest in odločnost, spoštovanje vsakovrstnih mej, zvestoba v malem in velikem, pogum in hrabrost v vseh variacijah, samozatajevanje, vztrajnost, nesebičnost, odkritost. Sedanja vojna priča o njegovi vse presegajoči vrednosti. V njej ne odločuje edino število, masa, temveč notranja vrednota. Telesna moč in duševne sile same ne morejo vstvariti ničesar trajnega; trajnost podeli vsem tvorbam materije ali idej šele značaj stvariteljev, njegova krepka volja. Mnogokrat omejnjeni »silnejši živci« so svojstvo krepkega značaja, ki se lahko udejstvuje i v slabotnem telesu ali manj izobraženem duhu.

Značaj je temelj naše stavbe; duhovitost, obširnost in temeljitost znanja, telesna moč in lepota — to vse je samo dovršitev, nakit ornament in pridobiva na vrednosti po svojem mogočnem ozadju. Vzoru človeka pa, ki živi v našem mišljenju, je tudi to potrebno.

Vsled tega bomo stremili za resnico po široki cesti resnične kulture. Ne tiste širokoustne, prepotentne in bahave omike, ki uničuje svoje slabejše vrstnice, ampak za ponižno — bistvo kulture je ponižnost — dobrohotno in podpore nudečo kulturo. Ne zabimo, da je to, kar zovemo mi svojo kulturo, nekaj neizpremenljivega, relativnega, da ni na svetu le ene in iste splošne omike, ampak več samorastlih ali tudi povzročenih omik z lastno življensko silo in delokrogom. Vse pa so enake vrednosti, ako vodijo človeka končno do prave človečnosti. Iz teh vzrokov je razširjenje kulture z oboroženo silo, s pomočjo vsakovrstnega nasilja nepotrebno in škodljivo. Prava kultura se mora uveljaviti že zbog svojega značaja; nasprotno je kultura nasilja zakrinkano trinoštvo.

Pojmovanje lastne kulture kot relativno in nedovršeno dobro privede nujno do narodne strpljivosti, do medsebojnega spoštovanja in razumevanja teženj in do poštenega tekmovanja na beli cesti napredka, ki pa se sam ne druží vedno le z naraščanjem narodnega premoženja, z industrijalizacijo in z njenimi dvomljivimi nasledki. Samo eno sovraštvo pozna kultura: sovraštvo zoper nizkotnost, neumnost, omejenost in hinavščino. V tem znamenju se bojuje zoper »šund« v vsakem oziru.

Odveč je povdarjanje, da hočemo z resnično omiko doseči tudi več spoštovanja do pravega dela in njegovih radosti, več ljubezni do narave in njenih krasot, več veselja do telesnih krepilnih vaj in iger, kar vse naj nadomešča tiste zabave, ki jih nudi surogat kulture — civilizacija.

Sad omike je čút človečnosti, čút skupnosti; na lestvi, ki vodi od posameznika do človeštva, stoji za nas še narod, država. Poleg splošno človeškega čuvstva nam bo vzgajati narodno, državno čuvstvo in sicer manj s poukom kakor z vajo v malem in vedno obširnejšem krogu. Pravzaprav vzgajamo s tem dvoje čuvstev; toda narodno čuvstvo se zlije

v pravni in pravični državi, ki nudi narodu zavetje in napredek, z državnim v eno temboj mogočno.

Izklesati hočemo značaj, osebnost in vzgojiti čut skupnosti — ali to ni nasprotje? Samo na videz, v istini se dopolnjujeta. Kakor značaj se smatra sebe za svoj edini smoter in merilo, tako čut skupnosti nima stalnega mesta v duši vetrnjaka in omahljivca. Vojna dokazuje, da čreda nima zavednega čuta, marveč le nekakšen nagon; prvega je zmožen edino utrjen značaj. Osebnost v okvirju skupnosti — to je pravo in zdravo razmerje.

*
* *

Naznačil sem smotre popotopne ljudske vzgoje: nrvstvenost s pomočjo krepkega značaja, resnična omika, osebnost v skupnosti. Sami stari ideali! Ali naša viharna doba nam priča, da smo izgrešili v marsičem pot do njih, da smo se jim bližali komaj po dolgih ovinkih in se često zadovoljevali z dobrimi posnetki. Nikdar ni odveč jih povdarjati, zakaj sreča vesoljnega človeštva tiči v njih. Da smo težili vsi resnično za njimi, bi se marsikatero sedanje zlo ne porodilo. Priznavajmo zmoto in poizkusimo, doseči stare vzore s prenovljenimi in novimi sredstvi.

II.

Nastopili smo že vse ustvarjajočo pot hotenja, določivši smoter popotopnega vzgojevalnega dela. Drugi korak storimo, ako se vprašamo, ali je naš cilj tudi dosegljiv ali ne. Pritrđiti moramo brezpogojno, inake izpodkoplremo takoj temelje vsega nadaljnega truda, dasi vemo, da vzor nikdar ni dosegljiv in da se končno moramo zadovoljevati, ako se mu približujemo pedenj za pednjem. Tretje vprašanje, neposredno pred dejanjem, pa se bavi s sredstvi. To vprašanje je na vsem potu najvažnejše, zakaj s sredstvi raste in pade vsa naša stavba.

Vse, kar hočemo doseči, je stvar pametne, naravne, dušeslovno utemeljene vzgoje, v kolikor je ne omejujejo razmere, na katere ne more vplivati ali pa ji je to mogoče morda le v dolgih dobah: človeška narava, milje in družba in končno usoda.

Ni naš namen, dvigniti le poedinca na višjo stopnjo omike ali na najvišjo; to želimo učiniti z množico, z narodom. Zatorej se nam je baviti predvsem s preuredbo in preustrojitvijo ljudskošolske vzgoje, ki je ogromni večini naroda edina posredovateljica znanosti in moralnih vrednot. Zgodovina vzgoje je v bistvu zgodovina ljudske vzgoje, dasi se je ta skrivala pod različni imeni ali ni stopala v ospredje. Druge višje vrste vzgojnih naprav se vsakokrat prilagodijo razvoju ljudske vzgoje; časih seveda je opazati obratno pot — to povzročajo razmere, predvsem gospodarske, verske in politične.

Ljudskošolska vzgoja polaga temelj; skrbeti moramo, da ga razširimo in okrepimo, da nam zraste potem na vrhuncu ideal značajnega in omikanega človeka. Razširimo ga, ako zajamemo z vzgojnim delovanjem vse ljudstvo brez izjeme in olajšav. Po vojni se bo življenjski boj brezdvomno poostril; da pripravimo široke sloje na njegove težave, je treba uvesti povsod enotno obveznost ljudskošolskega pouka. Olajšave morajo odpasti tudi za kmetški stan, zakaj nepobitna resnica je, da nedostaje kmetu predvsem pouka. Ves bodoči razcvet kmetijstva in narodnega gospodarstva sploh, kateremu daje kmetijstvo kri, je prazna fraza, ako ga ne pripravljamo z intenzivno vzgojo v kmeta v najnavadnejših načinih modernega mišljenja. Kar se tiče šolske dobe, bomo odločili o tem, ali se začne pouk z dokončanim 6. letom ali pa s 7., kar odgovarja popolnoma modernemu znanstvu o razvoju človeške duše. Da nadomestimo izgubljeno leto, bo treba šolsko obveznost podaljšati do 15. leta, za kar posebno pri dečkih ne vidim nobene vpoštevanja vredne ovire. Vrednost tega leta bi bila nepreračunljiva že z ozirom na vzgojo značaja.

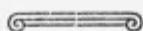
Okrepimo pa ljudskošolsko vzgojo s tem, da združimo njeno delovanje tesno z delovanjem doma v isti meri. Polovica našega truda je bila zaman iz edinega vzroka, ker niso starši pojmovali njegovega pomena, ker so čutili v šolski obveznosti le oviro in ne pomoč. Mnogo se je sicer storilo z namenom, zblížati šolo in dom ter njune cilje vzporediti tudi dejansko in ne samo idejno. Toda to pravo razumevanje ljudskošolske vzgoje in njenih vrednot nam treba še vzgajati; i starše moramo v tem vzgajati. Rastočo generacijo — bodoče starše — mora prešinjati pojem vzgoje in smisel za njen napredek; da oboje pripravimo bolje z zavedno vzgojo v tem mišljenju ko dosedaj s predavanji in spisi za starše — to je naloga, koje sadov morda sami ne doživimo. Tako pretvarjamo nadebudno sedanost v plodno bodočnost ter odpiramo vzgoji pot v širše sloje in — po mojem mnenju v zavedno življenje. In končno se mi zdi, da je naloga vsakega človeka, ustvariti lastno ognjišče, dom; in kako ga naj usposobimo za to koristno in lepo opravilo, ako ne v skupnem delu z domom, iz katerega je poteklo njegovo življenje in v katerega se v svojem smislu izliva?

Omenjena okrepitev bi bila vnanja; ljudskošolski vzgoji je potrebno še notranje ojačenje, ki naj obstoja v tem, da polagamo največjo važnost na že označene smotre ljudske vzgoje sploh. Pri tem preti sledeča nevarnost. Najvažnejše naše sredstvo je pouk v raznih znanstvih; brez pouka je vobče vsaka vzgoja nemogoča. Iz te premoči pouka se rodi gotovo nezavedno naziranje, da je pouk smoter samobsebi in ne samo sredstvo, kar povzroča, da uvažujemo predvsem njega in puščamo vzgojo šepati za njim. Ali drugače: pouk ni vzgojni pouk. S tem pa, da

poučujemo z vzgojevalnim namenom, da posredujemo vedo le zaradi tega, da oblikujemo mišljenje, čustva, navade in končno značaj človeka, s tem pomnožujemo notranjo silo ljudskošolske vzgoje. Ne odrekam znanju pomena za življenjski boj in zmago v njem; povdarjam predvsem, da je smatrati pouk kot ovinek tam, kjer nedostaje ravne, neposredne poti do vzgojne svrhe. V pouku moramo torej izvabljeni in razvijati tiste lastnosti, ki vodijo do značajnosti. Značaj je pravzaprav skupina dobrih navad, ki se zavedajo končno svojih vzrokov in cilja: npravstvenosti. Navade ni mogoče razvijati z besedami, potrebno je dejanje, dasi še ne pozna globljega vzroka in zadnjega cilja. Da dosežemo lastnosti značajeve, kakor samostojnost, podjetnost, prisotnost duha, vztrajnost, nesebičnost, odkritost, smisel za red in skupno delo itd., ki so podlaga višjim in popolnejšim krepostim, moramo otroka v tem vežbati brez prestanka. — To storimo z delom, ki se stopnjuje po težavnosti in obširnosti z rastočo duševno silo otrokovo. Naša doba je začela to misel vdejsstvovati v takozvani »delovni šoli«. Vzgojitelj več ne poučuje v ožjem smislu besede, on vodi, kaže razjasnjuje, podžiga in varuje zmot, toda ne vseh; znanje učencu ni več cenen dar učiteljev, temveč lastna pridobitev in zbogtega nenadomestljiv del njegove duševne osebnosti. Sedaj stojimo komaj na začetku tega velevažnega razvoja. Danes se še preveč piše o njem; danes je še nevarnost, da se prevrže delo v igračo, ako izgubi pogled in smisel za cilj, ki je bistvo dela. Temu je kriva stara šola, stari način mišljenja in posredovanja znanosti; kdor je zrastel v njem, se ne more rešiti vsega kakor rak pretesne obleke in iz tega se nujno porodi polovičarstvo, dasi nezavedno, ki je hujše od nazadnjaštva. Tudi rastoči rod vzgojiteljev je treba vzgojiti v novem mišljenju, ki pravzaprav ni novo, ampak naravna posledica starih vzrokov. S tem sem se dotaknil vzgoje učiteljskega naraščaja in njene preustrojitve.

Kar poizkušajo, popravljajo, prenavljajo in izpopolnjujejo dandanes privrženci »delovne šole« iz navedenih vzrokov, ni »delovna šola« v svojem bistvu. Dozorevajoči rod učiteljev se uči le ob početkih, izpopolnjeval, dozidal pa bo sam. Naša dolžnost je, da se zanimamo za razvoj tega novega učnega in prevsem vzgojnega načina, da ga ne oviramo, temveč ga celo podpiramo in se poslužujemo njegovih očitvidnih dobrin, kajti njegova je bližnja bodočnost, kakor bo bodočnost v rokah tistih ljudi, ki bodo krepke volje, pogumni, samostojni, moralni — torej značajni.

(Dalje.)

F. KRANJC:

IZTRGANI LISTI O NOVODOBNI ŠOLI.

(Konec.)

Kakor hitro priznavamo odobravanje boja proti sistemu, s katerim se zahteva po kvalitativnem delu ne more skladati, smo dospeli do vprašanja:

Ali je mogoče šoli, kakršna je danes, pri njenem ustroju priznati možnost, da se v njenem okviru **obistiniti** ideja delovne šole?

Kompromisnim potom se udejavljajo namreč že mnoge njene delne zahteve, kajti uvideti so morali do zdaj že vsi, ki jim je resno za šolo, da te, kakor jih stavi delovna šola, niso nikak dilematizem na pedagoškem polju, marveč da pomenijo resen velik napredek. Svoje dni so se pač lahko norčevali iz onih »zastopnikov delovne šole«, ki so terjali ročno delo z oblikovanjem, izrezavanjem, pletenjem, polaganjem paličic itd., ter jim očitali, da »hočejo ponižati ljudsko šolo na nižji stopnji za otroški vrtec, na višji stopnji pa da hočejo napraviti iz nje strokovno šolo.« Ti »zastopniki« so umolknili sami, ker jih resni reformerji sploh niso nikdar resno upoštevali, in ker so spoznali sami, da iz njihovih zahtev ne postane nikdar nič prida.

S tem je odpadla tudi slaba stran reform ter se opustila, obenem pa se je lahko ugotovilo težišče delovne šole pri pouku, da namreč ni poglavitno ročno delovanje, pač pa samodejalnost in samopridobitnost učne snovi. Ta delni princip delovne šole so lahko prevzeli tudi odločilni šolski faktorji in storil se je že tudi v avstrijskem uradnem šolstvu prvi korak v tozadevni izpremembi učne šole v delovno.

Leta 1913. je izdal deželni šolski svet na Češkem nove učne načrte za nemške ljudske šole — če tudi za češke nam ni znano in naš vir*) ne govori o tem — s katerimi se je nemško češko ljudsko šolstvo res zelo približalo svojemu naravnemu stališču.

Omenjeni novi učni načrti slone na sledečih osnovah:

1. Na mesto enostranske učne šole stopi delovna šola v tem smislu, da si otrok svoje znanje samostojno pridela — seveda pod dobro premišljenim vodstvom učiteljevim; v krog delovne šole spada tudi izobrazba čutov, zlasti očesa in vežbanje roke; oko in roka se pritegneta k zmožnosti izražanja posebe z risarskim dejstvom.

2. Z novo ureditvijo učne snovi v posameznih učnih predmetih z ozirom na potrebe resničnega življenja se nudi možnost, da se podaja

*) Lehrerfortbildung I. str. 53.—54.

vsakemu otroku po načrtu sestavljena in v sebi zaključena izobrazba, pri kateri pride do svoje veljave tudi čuvstveno življenje in volja do dobrega.

3. Pristojni ozir dobi ureditev razumevajočega veselje nad lepim. Lepota narave, del pesništva in upodablajoče umetnosti naj odkriva tudi najubožnejšemu vir najčistejšega razvedrila, ki mu nikdar ne usahne; razumevanje za lepe oblike in barve naj »omogoči nov povzdig roko-delstva in nemške narodne umetnosti na Češkem.«

4. Se je končno bolj ko doslej na vseh stopnjah povdaril princip enotne združitve vzgojnih in učnih snovi domačije in domovinskega življenja.

Iz zahtev za posamezne predmete navajamo na kratko one za pouk v realijah. Stvarni pouk je postavljen v prvi vrsti v službo izobrazbe duhá in jezika. Na nižji stopnji je to čisti nazorni nauk v zvezi z risanjem. Stroke stvarnega pouka v tretjem, četrtem in petem šolskem letu zaznamuje skupni izraz »domovinoznanstvo«. »Pouka o tvorbi zemeljskega površja ni puščati docela v nemar, ker omogoča učencem razumevanje o nastanjenju zemeljskih oblik v ožji in širši domovini ter jim pojasnjuje zvezo sestave zemlje in kulturnih razmer različnih krajev.« — Prirodopis: »Obravnava posameznih bitij se vrši kolikor mogoče na biološki osnovi.« »V vseh razredih se pouče učenci nujno o potrebnem varstvu živali in rastlin.« »Učence je navajati k smotrenemu opazovanju življenja in prikazni v naravi kakor tudi v domačem in gospodarskem delovnem življenju.« (Slede nadaljnje odredbe o smotreni poučni uporabi šolskega vrta, o potovanjih šolskih otrok.) — Prirodoslovje: (Opazovanje vremena; samodejalnost pri poizkusih in pri napravljanju preprostih aparatov; učni obiski najvažnejših delavnic v domačiji; deloznanstvo.) — Zgodovina: (Priklopljenje na dokazujoče domovinske sledi o preteklosti; kulturne slike v svoji zvezi s sedanostjo; ozir tudi na zadnja desetletja in na sedanost.)

Ti učni načrti — se pravi dalje — kakor tudi stavijo po eni strani visoke zahteve do učitelja, mu zopet dovoljujejo široko polje za udeleževanje individualnosti, ki »se mu mora omejena le s smotri in z učno snovjo, dovoliti, če se hoče dvigati njegov odgovorni čut in naj prinaša njegovo ustvarjajoče delo bogate sadove.« —

Tudi novi učni načrt za ljudske šole na Štajerskem iz l. 1913. stoji pri stvarnem pouku na principu »nazornosti in opazovanja«, ter zahteva pri spisovnem pouku »zmožnost učencev, da zapisujejo... (tudi)... lastne doživljaje in opazovanja samostojno...« ter se ozira na življenske in pridobitne razmere prebivalcev, kar moramo zaznamovati vse kot velik korak naprej.

Kako je v estalih kronovinah, nam ni znano, niti nam ne gre za navajanje vseh tozadevnih uradnih preuredb, ker bi s tem prekoračili okvir spisa. Zadostuje nam, da smo na primeru pokazali direktni vplivi zahtev delovne šole na pouk. Izostal ni niti v vzgoji. Določilo se je več časa za telovadbo in uvedla se je mladinska igra in vaje z narodnim značajem; večja pozornost se posveča potovanju, plavanju, veslanju itd.; pazi se na šolske prostore v higieničnem oziru; ustanovile so se tudi že šole na prostem; šolski zdravniki se nastavljajo in urejuje se šolske kuhinje, zavetišča, počitniške kolonije i. dr., kar vse blagodejno vpliva na telesni razvoj in na vzgojo otrok.

A vse te pridobitve so brez prave koncentrujoče sile med poukom in vzgojo, obenem pa so tudi — kakor pravi Schaub^{*)} — samo »nove cepike na trhlem deblu.«

S tem pa je tudi izrečeno odločno zanikanje na naše gorenje vprašanje po obstenju temeljne zahteve delovne šole, čepav se priznava, da je dana možnost udejstvovanja mnogih postranskih in delnih njenih zahtev. Reorganizacija šolstva se je torej pričela; a pričela se ni na pravem mestu, ker ni šla v boj proti sistemu samemu. Ta je ostal še stari in zahteva kompromisnim potom zaradi takoimenovane »splošne izobrazbe« še vedno kvantitativnega dela namesto kvalitativnega: izpremenila se je le pot mehaniziranja v pot lastnega pridobivanja, a zadovoljevatil je treba še vedno stalne učne načrte. Res da je specialna naloga šole teoretična izobrazba, a vzlic temu učni načrti ne smejo biti sami sebi smoter. Tega oficialna šola še ni spoznala, ali pa — spoznati noče.

Bodi že kakorkoli, dospeli smo v dobo kompromisa med starim in novim, s katerim dejstvom moramo računati. A idejni boj se vzlic tem oficialnim pridobitvam nadaljuje, ker hoče in more priti do popolne jasnosti, če noče, vaje svežosti, zadušiti sam sebe v zatohlosti. V kateri smeri pa se boj vrši, nam pripoveduje prav jasno Gansberg, ki pravi:**)

»Vsa vsebina naših pedagoških teženj... je; navajanje, svoboda in produktivnost; vzgoja k dobremu z navajanjem, varstvo otroških interesov s svobodo, razvijanje njihove osebnosti s produktivnostjo.«

Tako je označil splošno reformsko gibanje delovne šole točno in jasno; ta načrtana pot vodi do vzgoje človeka za človeka ter predpisuje tudi učno metodo, kakor jo zahteva otroška narava. Ali je Gansbergova zahteva objektivna, ali pa jo smemo — in v oči gled zahtevane vsestranske svobode jo celo moramo — smatrati za subjektivno, ne izpre-

* V že navedenem spisu.

** V Grundgedanken d. mod. Pädag.

meni na stvari nič; gotovo pa je, da vladajoči vzgojni — oziroma ga imenujmo po pravici le — učni sistem te zahteve ne bo sprejel nikdar; dovoljeval bo še nadalje le koncesije, kajti s sprejetjem osnovne ideje pade sam.

Z idejo pa, kakor smo jo označili po Gansbergu, je dan gotov kurs, katerega se bodo morale polastiti najširše mase ter same vplivati na činitelje, ki odločajo pri sistemu, če se hoče reformirati vzgojo in pouk. Ta nauk o demokratičnem izrevolucioniranju šolstva je pa prva zahteva vseh resnih zastopnikov delovne šole in je ostala taka še do danes, ko govori o nji že tudi dnevno časopisje. Kolik bo njen uspeh, pokaže bodočnost.

* * *

S tem bi svojo nesistematično razpravico lahko zaključili; a v 2. številki »Pop.« smo obljubili, da se povrnemo še k načrtu, kakor ga je izdelal Lietz za občo nacionalno šolo. Da storimo to zunaj okvira spisa samega, nas je primorala dejstvo, ker v predidajočih listih nismo hoteli prekiniti rdeče niti s postranskim poročilom; a načrta samega nikakor nočemo opustiti, ker kaže ravno zdajšnje posebno poudarjanje nacionalne vzgoje, da bomo imeli z idejo še opravka; v takem slučaju pa je poznanje konkretnih načrtov, posebno takih, ki ima za svojo teorijo že praktično podlago, vedno v hasek. Načrt se nahaja v celoti v že imenovani »Die deutsche Nationalschule«; za nas zadostuje, če navedemo tukaj izvleček, kakor ga ima g. Herget v svoji že zgoraj navedeni knjigi:

Kot temelj vsega šolstva si misli dr. Lietz ljudsko šolo za vse, ki ji je obenem naloga, da pripravlja na nižje in srednje poklice. Njeni elementarni šoli (1.—3. šol. leto) predpisuje smoter: »Poizkustvo in izraz (z besedo, znamenjem in s pisavo) za najnavadnejše in najvsakdanjejše reči okolice in sedanosti«. Nižja stopnja (4.—6. šol. leto) ima sledečo nalogo: »Razširjanje okrožja izkušnje bližje in daljne okolice,, sedanosti in preteklosti; navajanje k opazovanju preiskovanja in k ustnemu in pismenemu izrazu opazovanega in spoznanega v materinskem jeziku. Materinščina — človeško življenje — življenje prirode.« Smoter srednji stopnji (7.—9. šol. leto) je: »Razširjenje in začasna sklenitev v priučevanju materinščine in v preizkavanju obeh obsežnih stvarnih polj (človeškega življenja in življenja prirode); zgodovina, državoznanstvo; zemljepisje, prirodoznanstvo in tehnika.« Od III. b razreda (7. šol. leto) naprej se pridruži obligatno priučenje angleščine, od III. a razreda (8. šol. leto) naprej neobligatno priučenje kakega drugega novega jezika, od II. b razreda (9. šol. leto) za tiste, ki hočejo obiskovati humanistični oddelek višje skupine, priučenje katerega starih jezikov. Ta višja stopnja

nemške šole služi kot priprava za vse višje poklice ter obsega dva enakovredna oddelka: humanistični, ki je namenjen raziskovalcem na polju človeškega življenja in vzgojiteljem, in realistični za bodoče poljedelce, tehnike, prirodoslovce, zdravnike ter učitelje realističnih strok. Oba oddelka imata skupne ure za učenje materinščine, državoznanstva in angleščine. Humanistični oddelek ima zopet dva pododdelka, prvi starih jezikov za zgodovinarje, pravnike in vzgojitelje in drugi novih jezikov za trgovce, učitelje novih jezikov in pravnike.

Ves načrt stremi po nacionalni vzgoji, ki je prva naloga, da »pridobi mlademu človeku razumevanje za kulturni krog, ki mu pripada ter pripravi od tukaj spoznanje za njegovo posebno nalogo, ki mu je odločena v okviru te kulture. Ta naloga pa obstoja v tem, da ne le dejanstveno in notranje živi s kulturo, kateri pripada, marveč da jo pospešuje kadar in kjerkoli more ter prispeva k njenemu nadaljnemu napredku.«

Po gorenjem načrtu bi se dolgo vrsto let poučevali udje naroda vsi docela enakomerno (zahteva »emotne šole«!). In šele, kadar se spozna zmožnost posameznika za posebne stroke, se pouk razdeli, pa tudi ne tako, da bi si stali razni sistemi višjih šol tuji nasproti, pač pa sklenjeni v enem šolstvu. Jasno je, da se preprečuje tako delitev po stanovih in slojih. Prednost tega šolskega ustroja je tudi v tem, da se poučujejo vsi narodovi udje v tem, kar je važno za vse brez razlike, namreč v materinščini, ljubezni do prirode in domačije. Kot tuji živi jezik navaja Lietzev načrt angleščino — kako stališče zavzema napram njemu zdaj, nam ni znano.

Kot posebnost, blagodejno za vzgojo naroda, povdarimo iz načrta, da postavlja na mesto naših višjih srednjih šol le tri leta (razrede II a, I b in I a). Ker pa pridejo za te v poštev le učenci, katerih zmožnosti so se v 15. letu gotovo lažje spoznale kakor zdaj v 10., je mogoče, da se v njih obvlada priprava za višji poklic in za visoke šole, kakor je možno to pri zdajšnjem šolstvu. O lahkoči proizvodbe svojega načrta je Lietz prepričan ter opozarja na to, da imata Norveška in Švica urejeno svoje šolstvo po podobnem ustroju.

Da temelji učna metoda na samospoznanju, na samopreiskavanju in samodejalnosti učenčevi ter da vlada razmerje med učenci in učitelji prirojeno zlasti na нравno in voljensko vzgojo — nam pri zastopniku delovne šole ni treba posebe povdarjati.

Opozarjajoč ponovno na »Mitteilungen aus deutschen Landes-Erz.-Heimen«, če se hoče kdo o zadevi poučiti natančneje, zaključujemo tudi to poročilce.

PAVEL FLERÉ:

O BODOČI VZGOJI.

(Dalje)

Dočim smo dozdam poročali pod gorenjim naslovom o teoretični zahtevi Kerschensteinerjevi, ki nam je služila za uvod kot bolj sekundarnega značaja, in v bistvenem vprašanju preobrata na torišču telesne vzgoje, se hočemo omejiti poslej le na zahteve po bistveni preuredbi šolstva kot takega in avstrijskega še posebe.

V tej točki sta principiello merodajni dve svetovni naziranjji: naziranje popolne svobode in konfesionalno svetovno naziranje. Ker se kaže doba bodočnosti predvsem kot socialna doba, gotovo ni slučaj, da se zavzemajo za preuredbo šolstva svetovne socialno-politične enote ter zahtevajo v bistvu socialno vzgojo.*) Pokazati hočemo zato tudi najprej radikalno tosmiselno zahtevo združenja »Svobodne šole« ter govoriti o utemeljitvi zahteve, proti pa pridejo v poročilu do besede zastopstva konfesionalne struje. Na kompromisne zahteve ter na posamezne zahteve političnih strank se ne bomo ozirali, kajti prepričani smo, da, če pride do uspešnih kompromisov, se zgodi to samo po sebi; to pa šele tedaj, ko se razlože obojestranske zahteve na raznih mestih v medsebojnih debatah radikalnih struj. Ta končna dejstva nam prinese bodočnost, ko bo čas za to; za zdaj nam zadostuje informacija prvotnega stadija.

A. »Svobodna šola«.

Dunajska »Svobodna šola« je sprejela na letošnjem svojem glavnem zborovanju princip preureditve avstrijskega šolstva v smislu »enotne šole«; vodilne misli in sklep sam je izdala v posebnem odtisu, ki nosi naslov: »Prenovitev avstrijskega vzgojstva in šolstva (Die Erneuerung des österreichischen Erziehungs- und Unterrichtswesens)«. V tem izvaja:

I. Potreba reforme. Od leta 1869. ni napravilo naše vzgojno in šolsko zakonodajstvo nikakih napredkov. Ljudska šola se je s šolsko novelo iz leta 1883. še poslabšala. Dolgotrajna je torej že potreba po času primernem razvoju našega vzgojstva in šolstva. Ta potreba se občuti danes tem živejše, ker se kaže po pridobitvi mira vsepovsod nujnost vsestranske preustrojitve vseh naših javnih naprav. Za vzgojo mladine naroda se pomembna kažejo izkustva svetovne vojne, da je odvisna moč države ne od delovanja poedinega, prednosti uživajočega razreda, marveč od skupnega delovanja vsega naroda, in da posameznik ni brezsmiselno orodje, pač pa kot samostojno misleče in zato iniciative in višje organizacije zmožno bitje. Vsled tega rabimo temeljito prenovitev našega vzgojstva in šolstva.

* O socialni vzgoji kot taki priobči prihodnja »Popot.« štev. poseben članek. Uredništvo.

II. Naloge reforme. 1. Mora delovati socialno, t. j. proizvedena mora biti organizacija šole, s katero se jamči družbi gotova množina izobrazbe v vsem narodu in izbor vseh najmožnejših v vsem narodu. — 2. Šolski ustroj mora biti urejen tako, da se ne ubija z drilom samostojnost, marveč da se nasprotno na podlagi splošne izobrazbe doseže lastno mišljenje, možnost sklepanja in dejanja.

III. Osnovne reforme. Šola ima nalogo, da razvija telesne in duševne zmožnosti mladine, jo opremi z znanostmi in ročnostmi, potrebnimi za življenje, ter tako ustvari temelj za izobrazbo vrlih ljudi in udov občestva.

Država sama mora nadzorovati šole, ki jih vzdržujejo avtonomno postali narodi.

Pouk v konfesionalnem verstvu in npravstvu je dan na prosto razpolago verskim družbam, ki hočejo utpeti za to stroške, brez škode za nadzorovalno pravico, ki prihaja od nadvlade države. Prisiljevanje za obisk v tem učnem predmetu in verskih vaj je nedopustno.

Za vse učitelje se zahteva polna politična in gospodarska neodvisnost.

Vzgoja vpredšolski dobi, kakor tudi vzgoja splošne ljudske šole (današnja ljudska in meščanska ter spodnja srednja šola) in višje šole (današnje višje srednje šole in tem odgovarjajočih zavodov) je urediti v smislu enotne šole. Izobrazba za posamezne poklice se vrši na podlagi na ta način podane splošne izobrazbe.

IV. Organizacija šolstva. A. **Predšolska doba.** Predpogoj za uspešno šolsko delovanje je skrb za telesno uspevanje otroka v predšolski dobi, ki se konča z dopolnitvijo šestega leta. Zato se zahteva:

1. Varstvo matere, podpora in primerna nedopustitev nosečih k telesnim delom, pospeševanje lastnega dojenja.

2. Varstvo dojenčkov in otrok zlasti z ustanovitvijo dnevnih zavetišč (Krippen und Tagesheimstätten).

3. Usanovitev otroških zvez (Kinderhorten) in otroških vrtecev, ki jih je priklopiti javnemu šolstvu.

B. **Ljudska šola.** Ta obsega a) današnje ljudsko šolo (4 razrede) b) današnje meščansko šolo (s 4. meščansko-šolskim razredom), kakor tudi današnje spodnjo srednjo šolo.

Šolska dolžnost traja od dopolnjenega šestega leta počenši, polnih osem let. Za vse otroke, brez razlike spola, obstoja enotna ljudska šola, ki se deli v petrazredno spodnjo stopnjo in v štirirazredno višjo. Obisk 4. razreda višje stopnje je vsem otrokom prost.

C. **Višja šola.** Ta obsega današnje višjo srednjo šolo in tej odgovarjajoče zavode.

Njena naloga je, da podaja preko ljudske šole segajočo splošno izobrazbo ter mladino usposobi a) za obisk višjih šol, b) za neposredni vstop v praktično življenje (poljedelstvo, obrt, trgovstvo, industrijo, častniški stan, javno pisarniško in računsko službo) brez visokošolske izobrazbe.

D. **Nadaljevalno - izobraževalna šola.** Za mlade ljudi, ki so zapustili šolo po osem ali devetletnem šolskem obisku, obstoja dolžnost za obisk nadaljevalno-izobraževalne šole (za poljedelstvo, obrt, indurstrijo, umetnost, gospodinjstvo, vzgojo otrok) do dovršenega 18. leta. Za te nadaljevalno-izobraževalne šole se zahtevajo: učne delavnice, pouk le ob delavnikih in izven večernih ur, pouk v telovadbi in v enem drugem živem jeziku.

E. **Visoka šola.** Visoke šole je urediti tako, da lahko izpolnjujejo praktične in idealne naloge, ki jim pripadajo. V ta namen je potrebna obsežnejša ureditev viso-

košolskih institutov (po vzorcu v nemški državi), olahkočenje v prostem občevanju profesorjev in dijakov med državno-nemškimi, švicarskimi in avstrijskimi visokimi šolami.

Neodvisnost profesorjev se mora ugotoviti po vzorcu sodniške neodvisnosti.

Za imenovanje morajo biti merodajni le znanstveni oziri in usposobljenost za učno stolico, ne pa politični in konfesionalni oziri.

Prirastek se pospešuje s podelitvijo ustanov in ekstraordinariatov ad personam privatnim docentom.

Teološke fakultete se izločijo.

Vstop v praktične poklice je neodvisen od desete doktorata. V še višji meri ko doslej se morajo prirediti na univerzali naprave, s katerimi se — brez ozira na strokovne šole, ki so večenjane univerzi — pospešuje izobrazba za prosto znanstveno raziskavanje.

F. Izobraževalne naprave. Kot dopolnjujoče izobraževalne naprave se morajo ustanoviti mladinske in ljudske knjižnice, ki se vzdržujejo ali z občinskim davkom (kakor na Angleškem) ali pa s skupnim delovanjem javnih in privatnih korporacij.

Poljudni univerzitetni tečajji se morajo v večjih krajih omogočiti z izdatnimi subvencijami javnih korporacij. (Ljudske visoke šole, Ljudski domi.) Za odrastlo poljedelsko prebivalstvo se morajo ustanoviti poljedelske zimske šole z internati za odrastle; enake naprave je urediti tudi za obrtnike.

V. Socialne naprave. Vsak otrok ima pravico na docela brezplačno izobrazbo svojih nagibov in zmožnosti v okviru vsega šolskega organizma. Zato se zahteva:

Brezplačnost pouka in učnih sredstev v vseh šolah.

Odpravljanje pridobninskega otroškega dela.

Oskrbne naprave za otroke, ki so brez staršev in zapuščeni.

Otroške zveze in okrepovališča, ki se uvrste v javno šolstvo.

Šolske kuhinje in zavetišča.

Internati za nadarjene učence, ki obiskujejo zunaj bivališča svojih staršev višjo stopnjo ljudske šole, višjo šolo ali visoko šolo.

Zdravniško nadzorovanje vseh učencev (šolski zdravniki, šolska gojitev zob itd.).

VI. Pedagoško-didaktične naprave.

Za pripuščenje k poučevanju na ljudski šoli se zahteva razen obiska višje šole in praktične vaje na ljudski šoli najmanj dveletni univerzitetni obisk, katerega namen je višja splošna izobrazba, teoretično-pedagoške študije in praktično-znanstveno delovanje.

Učitelji ki hočejo poučevati na višji šoli, potrebujejo popolne visokošolske izobrazbe. Pri tem se mora bolj ozirati na njihovo pedagoško-praktično izobrazbo.

Imenovanje za šolsko nadzorništvo za gotovo vrsto šol zahteva daljše delovanje na ravnotakih šolah. Principielno velja za vso življensko dobo kakor pri drugih državnih uradnikih.

Izvolitev učnih metod je učiteljem prosta.

Šolskega voditelja voli učitelstvo, da le za omejeno dobo.

Zvišati se mora v šolskih oblastih vpliv učiteljev in njihovih konferenc kakor tudi oni zdravnikov.

Za šole je vzeti poslopja, ki ne trpe ugovora v zdravstvenem oziru, in vzorna učila.

Najvišje število otrok v vsakem razredu znaša 30.

Višji oddelki (višje stopnje) splošne ljudske šole (v smislu današnjih meščanskih in nižjih srednjih šol) se morajo ustanoviti v vseh večjih krajih.

Na višji stopnji ljudske šole se mora poučevati kak drugi živi jezik in ustavoznanstvo.

Zaradi prestopa iz 4. razreda višje stopnje ljudske šole v višjo šolo se mora dati učencem višje stopnje ljudske šole prilika, da se uče dve leti latinščine.

Urediti je treba naprave za pospeševanje posebno nadarjenih in za pomoč manj razvitih otrok.

Za otroke, ki po svojem razvoju niso sposobni za obisk javnega pouka, je prirediti pomožne razrede z malim številom učencev.

Prirediti je v zadostnem številu tudi posebne zavode za slepe, gluho-neme, slaboume in zapuščene otroke.

Gojenci sirotišnic morajo obiskovati javno ljudsko šolo.

Šola se mora razviti v delovno šolo, t. j. v vzgojo k samodejnosti v okviru delovnega občestva.

Za telesno vzgojo mladine (zlasti v velikih mestih) se mora skrbeti s poukom v telovadbi, z igro, s potovanjem za ta namen, da se vzgoji otroke za krepke in spretno ljudi, ki bodo pozneje kos tudi vojaškim nalogam. Vsak vojaški dril pa se mora izključiti.

Na nižji stopnji dolžnostne šole se mora gojiti pouk v realijah kot domoznanstveni in prirodoznanstveni nazorni pouk.

Za prestop iz razreda v višji razred je merodajna splošna zrelost učenčeva (povprečno delo).

V splošem so te radikalne zahteve po »enotni šoli« zahteve, kakor jih terjata reformsko gibanje pod zastavo »delovna šola«, in kakor jih je sprejelo nemško t. j. državno-nemško in avstrijsko-nemško učitelstvo, združeno v zvezi »Deutscher Lehrerverein« na svoji skupščini v Kielu o Binkoštih l. 1914. Da je njihova proizvodnja na mah nemogoča, ve tudi društvo »Svobodne šole«, zato je priklopilo svojemu oklicu tudi točasne minimalne zahteve kot »najbližje, ki se morajo najprej uresničiti na poti k predstoječim smotrom.« Te so:

I. Organizacija.

Odstranitev kateregakoli načina siljenja za obisk verskih vaj.

Nastavljenje šolskega voditelja pod izključnim ozirom njegove strokovne zmožnosti.

Nobenega ozira na konfesijo učencev pri razdelitvi na šole in razrede.

Ureditev popolne osemletne šolske dolžnosti z odstranitvijo šolskih olajšav.

Zakoniti prenos enega dela (približno polovice) stroškov za šolske stavbe in šolska razširjenja od krajnih zvez na večje korporacije.

Pomožitev števila razredov v okviru posameznih šol, da se razvijejo dosedanje eno- in dvorazrednice, če le mogoče, v trirazrednice. Tako se lahko deset- in enajstletni učenci pripravijo v večini, da so sposobni za prestop na višjo stopnjo.

Pomnožitev meščanskih šol.

Priklopitev četrtega razreda meščanskim šolam.

Obligatni pouk v telovadbi tudi za deklice, kakor tudi na vseh višjih in nadaljno-izobraževalnih šolah.

Uvedba rokotvornega pouka.

Isti učni načrt za dečke in deklice (rokotvorne ure za dečke se deloma nadomeste z ročnim delom za deklice).

II. Socialne naprave.

Odpravljen je pridobninski otroški del.

Brezplačnost učnih sredstev.

Odpravljen je šolnine v vseh deželah in v vseh šolah, odpravljen je vseh izpitnih taks in kolekov za izpričevala.

Zadostna pomnožitev stipendijev za posebno nadarjene otroke revnih staršev za obisk meščanskih, strokovnih, srednjih in visokih šol. Združenje obstoječih stipendijskih ustanov.

V obrtno- in nadaljno-izobraževalnih šolah se poučuje le ob delavnikih in izven večernih ur.

II. Pedagoško-didaktične naprave.

Zvišanje števila letnikov učiteljskih od štiri na šest. Vstop v učiteljske je mogoče z dovršenim 15. letom. Posebno nadarjenim ljudskošolskim učiteljem se mora omogočiti visokošolski studij.

Zasiguranje popolne politične, konfesionalne in materialne neodvisnosti učiteljev.

Reforma šolskega nadzorstva.

(Dalje prih.)

IZ ŠOLSKEGA DELA.

NA GORO OLJKO.

I.

O potrebi učnih zletov in o potrebi pouka na prostem ne govorim, ker smo v tem edini, da je predpogoj uspešnega pouka videnje, gledanje, spoznanje in vtis. In zlasti zaradi tega zadnjega smo šli risat zemljevid Spodnje Štajerske na Goro Oljko. Pri zemljepisnem pouku je orientacija na zemljevidu pač, čim dalje gremo na njem od domačega kraja, tem težja, zato tudi ni prav, če se zamudi prilika, da se riše prvi zemljevid po okolici in ne po nastenskem zemljevidu; in merilo se priredi pozneje ter ne izhaja iz njega. Kajti za uspešno rabo zemljevida je predpogoj pravilna orientacija na njem, ki pa jo je mogoče pridobiti le na prostem, ko gleda oko konkretne predmete ter prestvarja duh te konkretnosti v abstrakta na zemljevidu.

Vsa ta spoznanja so stara. Zato je prav, če razširjamo neposredni vtis v okolici, kolikor daleč je to mogoče. Za svojo osebo sem v srečnem položaju, da službujem v neposredni bližini Gore Oljke, ki nudi vtisni razgled čez vso Spodnjo Štajersko. Tu gor sem se odpravil z otroci. Lep dan, jasen, čist zrak je za tak zlet tako potreben kakor brašno v

torbi, česar vsega ni treba nadalje omenjati. Vsak otrok je imel s seboj tudi ročni zemljevid Štajerske (izdaja H. Trunkova), risarski papir, za podlago trdo lepenko in barvnike.

Zgoraj smo. Približno sredi lista — tako nam pravi svet okrog nas, da naj napravimo — začrtamo rjav križ t. j. Goro Oljko. Kompas nas natančno pouči o straneh sveta. V orientacijo bi nam sicer tudi lahko služilo znano dejstvo, da stoji naše šolsko poslopje ravno zahodno od Gore Oljke, in to poslopje tudi vidimo. A kompas je vendar potreben za obče spoznanje.

Določili smo strani sveta. Ravno na severu se spušča pred nami navzdol zahodni rob Pohorja; to vidimo celo in ga zaznamujemo rjavo. Merilo določa visokost risarskega lista, kar nam pri vtisu docela zadostuje. Na podlagi zemljevida določimo, da teče na severu Pohorja, vštric z njim od zahoda proti vzhodu Drava — začrtamo jo z modro črto.

Tu omenim, da nam ne gre niti za Dravine vijuge in njena kolena, ker nam gre le za vtis in orientacijo, za kar pa je največja preprostost na mestu.

Na vzhodu se spušča Pohorje nizdoli; zemljevid nam kaže, da stoji tam Maribor, ki ga zaznamujemo, svet pa nam pripoveduje o nizkem gričevju, ki se vleče od severa proti jugovzhodu; Slovenske Gorice. Začrtamo si te v njihovi smeri ter se obrnemo proti vzhodu. Široki hrbet Rogaške gore je v ozadju, od njega pa pomaljšajo naprej proti vzhodu svoje hribe Haloze. Za orientacijo na tej strani nam služi še Boč in s temi zaznamki smo omejili Ptujsko polje. To zdaj lahko pogovarjamo po zemljevidu ter si začrtujemo nadaljni potek Drave, Ptuj, in s smelo rdečo črto progo Južne železnice do Boča ter smer proti Celju.

Celje samo vidimo, do njega vidimo tudi Savino. In ker smo doznali tako v glavnem obrisu severno in severozahodno mejo — natančnejšo določimo pozneje, kar gl. spodaj — se obrnemo lahko na zahod, na vrhove Savinskih planin, ki jim srebri solnce njihove zasnežene in sivo-skalnate grebene.

Očita se mi mogoče, da bi se moral vzreti na te najpoprej, kajti Savinčanu da so Savinske planine bližje kakor Pohorje, ter da so nas morale bosti s svojimi srebrnimi vrhovi, tako lepimi v solncu, že v vznožju, kar je bilo tudi res; izhajati da bi moral po pravilu od znanega k neznanemu, od bližjega k oddaljenejšemu. Toda: vse ob svojem času! Govoriti nam je o Spodnjem Štajerskem, gre nam za vtis v tem kosu zemlje in držati se moramo naravnih mej na vseh štirih straneh sveta. Najnaravnejši postopek pri tem pa je, da začnemo z ono stranjo, na katero nas opozarja igla magnetica kot splošno običajno orientacijsko sredstvo. Če smo se odločili za ta način orientiranja, držimo se ga do-

sledno, ker ima le tako lahko svoj trajni uspeh. — Vzrok pa je še tudi ta: narisavanje je najlažje od zgoraj navzdol, pri narisavanju zemljevidov po naravi — bodisi zemljevid za vtis ali po merilu — pa storimo najboljše, če je zgornji rob lista — severni rob — obrnjen vedno p r o t i s e v e r u, ker je tako poznejša orientacija na zemljevidu lažja in točnejša!

Pri obratu od severa na zahod nam je najbližji vzhodni kos Planin z Medvedjakom. Izza njega je gledala Peca, »ta pa je že na Koroškem« — in s tem se nam je ustvarila meja sama. Mogočen rjav lok od vzhoda proti zahodu in proti jugu, tanjši naprej proti vzhodu — in zarisali smo Savinske planine in Celjsko pogorje. Ali z drugo besedo: določili smo zahodno in jugozahodno mejo Spodnjega Štajerskega, proti severu pa smo jo še dopolnili s temnimi pikicami do Pohorjevega zahodnega roba.

Preostane nam še v glavnem jugozahodna in vzhodna meja od Haloz proti jugu. Tu nam pride na pomoč najprej Savina. Pod Savinskimi planinami proti Logarjevi dolini izvira — to vemo; vemo tudi, kje naj iščemo to na svojem narisku. Tam torej začnemo, potegnemo modro črto proti vzhodu do Mozirja — katero vidimo — od tu proti jugu, na zahodni strani mimo Gore Oljke, nato pa proti jugovzhodu do Celja. Tudi to vemo, da se obrne Savina pri Celju proti Jugu in se izliva v Savo. Toda, kje je Sava? Mejo dela med Štajersko in Kranjsko, Kranjsko pa je za Celjskim pogorjem — Sv. Planina je pač znana! Južno od Celjskega pogorja načrtamo torej Savo s tem pogorjem vštric, pri Zidanem Mostu sprejme Savino ter se obrne proti jugovzhodu; Lisca nam pove smer, smela modra črta jo označi. In vzhodna meja? Pod Rogaško goro izvira Sotla — načrtamo — in teče (za vtis) proti jugu v Savo. S tem izlivom so meje Spodnje Štajerske v velikih potezah gotove; saj vemo, da je onkraj Sotle že Hrvaško.

Pri Slovenskih Goricah se o meji nismo menili; obrnemo se še enkrat proti oni strani ter določimo mejo s pomočjo zemljevida, kajti Ščavniške doline in Murskega polja z Gore Oljke ne vidimo.

Da nam ploskev med temi mejami ne ostane prazna, za to poskrbimo. Savinska dolina od Mozirja do Celja leži pred nami na dlani, odprta nam je Saleška, od te se vije na zahodnem vznožju Pohorja do Spodnjega Dravograda Mislinjska. Ob Savini, Paki in Mislinji pa vozi Savinska železnica, ob kateri poznamo dovolj postaj. Konjiška gora nam pove marsikaj za pravilnost smeri proge do Save. Tudi ob tej progi s postajami nismo neznanci; za Savo so kraji, ob Sotli prav tako. —

Uspeh tega pouka jamči lastno gledanje in spoznanje, zanimanje, zbujeno po novih vtiskih.

II.

»Na Goro Oljko« sem naslovil ta zapisek. Pravil pa sem o tem, kaj je bilo na Gori Oljki. Rabil sem torej tožilnik za mestnik. Ne brez vzroka, kajti omeniti hočem še pot na Goro. To smo namreč merili in načrtali od Letuša do vrha za primer, kako je razumeti na pr. v zadnjem času tolikokrat priobčeno pot na Lovčen po risanih in relifnih zemljevidih.

Merili smo z uro v roki — 1 km = $\frac{1}{4}$ ure, v breg 1 km = 1 uro, kar za naš namen odgovarja natančnosti. Risali smo 1 km = 4 cm, t. j. v merilu 1:25.000.

Označim v naslednjem samo princip, po katerem smo delali.

Od ovinka do ovinka smo šteli minute, preračunili daljavo ter jo prenesli v naše merilo. Proti kateri svetovni strani se pot obrne, nam je povedala igla magnetica. To smo povečali tako, da sem položil v njeni smeri na cesto in na pot palico, da je tvorilo z njenim robom kot, ki je naznanil smer za risbo. Paziti pa so morali otroci tukaj posebno na to, da zgornji rob njihovega risarskega lista, ki je tvoril severno stran zemljevida, ni bil v z p o r e d e n s cestnim robom, pač pa da je tvoril s smerjo proti severu vedno natančen kot 90° .

Tako risanje ni prelahko in zahteva vso učiteljevo pozornost zlasti pri risanju poti navkreber, kjer je še s črtkanjem določati — delno — lego pobočja; tu je pač mogoče le tudi delo za vtis.

A vtis je dober in trajen, razumevanje risanih relifnih zemljevidov lažje.

Pav. Flerè.

DR. IVAN LAH:

PATER HIPOLIT IN NJEGOV „ORBIS PICTUS“.

Dalje.

31. Gomazeča zmotlaka.

Červe objedajo te ričy, glista to zemlo, gossenca te flance; škergad ali kobilica tu sadje; žitni mol tu žitu, lesni červ ta lejss, mol te gvante. Steržač ali buquerni mol te buque, červiči ali zaplunki messu inu syr; grizci ali lasni moli te lasse; ta skakajoča bolha, gomazeča vuš, smerdeča stenica nas grizejo. Kloš ali ovčja vuš kry vun sessa. Židanik ali židni červ žide prede. Mravlinic je deloven. Pajik prede to pajčino, mreže tim muham. Polž ali použ nosi svojo hišico okuli.

32. Rupažive zverjačine.

Na zemli inu v vodi žive: ta krokodyl (crocodyl) ena grozovitna inu rupa želna zverjačina te vode Nilus; ta piber, kir jima gossinè nogé

k plavanju inu en luskinast rep; ta vidra inu reglajoča žaba s kroto ali s krohalnico; sklejdница ozgoraj inu spodaj s čerpinami kakor z enim sčitom pokrita.

33. Ribe s' tekoče vode ali s' veyerjou.

Riba jima plavute, s katerimi ona plava, inu ribje ušessa, skuz kate-
tere sapo vlejče ali diha, inu ribje špice na mejsti kosty. Čeztu možič
ali mlejkar jima mlejku, ženica ali ykarnica ykre. Nukutere jimajo lu-
skine kokèr karf, sčuka; druge so gladke ali opolzne: kakor: aala ali
merk. Ta sterlink je bodeč inu zrasse čez možko dolgust ali postavo.
Ta velikaústni som je vekši kakor uni: ali nar vekši je visina. Grundelci,
kateri s plazom skupaj plavajo, so nar manksi. Druge te šare so: ostrož,
belica, ta mrejna, lipan, posterv, kressi, slejn. Rak je obdan z lupino,
jima škarje inu lejeze naprej inu nazaj. Pijáuka sessá kry unkaj.

34. Morske ribe inu lupinaste živali.

Mej morskimi ribami je nar vekši baléna; delfin ta nar hitrejši,
raza ta nar ostudniši. Druge so: morska aala ali kacelica, selač; se tudi
znajdejo lejteoče ribe; perstavi te árisse, kateri so slani; inu ta plošáti
z okroglein štokvišom, kateri se posušeni pernesso: inu te morske spake
inu pošastí, tu morsku telle, morski koyn etc. Mišel jima lupine. Austergera
da žmahnu messu. Morski polž da skerlatovo farbo. Ta perlnerodni mišel
date pérline.

35. Človik.

Adam, ta prvi človik, je stvarjen na šesti dan tiga stvarjenja od
Buga, po podobi božji, z ene gruče zemljé; inu Eva, ta prva žena, je
izpodobljena z rebra tiga moža. Letí od hudiča v podobi te kače zapelani,
kadar so jedli od tiga sadu, tiga prepovedaniga drivessa, so bili obsojeni
k nadlugí inu k smerti so' vso svojo rodbino inu so vun pahneni iz
paradiža.

36. Sedim starosti tiga človéka.

Ta človik je prvič en otrok, potler en pobeč, dajle en mladenič,
dajle naprej en mlad mož, po tem en popolnoma mož, od tod en star
mož, k zajdimu en staric ali stari dedic. Taku tudi o tem drugim spolu
so punca, deklíč, dekelca ali dívica, žena ali gospà, ena stara žena, ena
stara baba ali babica.

37. Zunanji vudi ali glidi tiga človeka.

Glava je ozgoraj, spodaj so nogé; tiga vrata (kateri se konča per
ramah) sprejdná stran je goltanec, pusledná stran zatilnik. Parsi so spre-

¹ so = s. V rabi predloga s, z, iz je Hipolit zelo nedosleden.

daj, od zadaj harbet: na unih jimajo ženske peršone dva sesca ali persa z bradovicami. Pod persah je ta trebuh; v taistiga srejdi je ta popek; spodaj so dimle ali vamp inu ta sram; na harbtu so ta pleča, na katerih visijo te rame; na teh ti lahty s tem komulcom; odsod na obeh platih te roke, desnica inu levica: na pleča gredo ta ledja s kračami inu na ritki ali zajdnici te rithne platy. Nogo sture ali delajo tu bedru ali stegnu inu gležen (glessen) [v mejs je kolenu, na katerim je ta meča z golejnam]; dajle doli ti členki, ta peta inu ta podplat, na koncu ta veliki perst ali pale iz štirmi drugimi persti.

38. Glava inu roke.

Na glavi so: lasse (kateri se češejo z glavnikom), obedva ušesa, sency, inu ta obrass. V obrazu so: tu čellu, oba očesa, ta nus, z dvejmi nosnimi lukniami, usta, lica inu zdulna čelust ali podbradek. Usta so obdana z mustačami, inu iz žnablami; jezik z nebam je obdan iz zobmy na čelusti. Moška pódbrada je pokrita z brado; oku pak (o katerim je tu bejlu inu zarklu), je pokritu z obervmy ali od obervy. Ta vkup stisnena roka je ena pest; ta odperta roka je ena dlan; v srejdi je votlina te roke; tu poslednu na roki je ta pale s petejmi perstmi, koker je: kazavnik, srejdnik, zlataperstnik inu ušesnik; na slehernim so tri glidki ali sklepki inu toliku knofekou ali garčic z nuhtom red.

39. Messu inu osserčje ali drub.

Na životu so: koža s péjčicami ali žlémami, messu z miškami, kite, hrustanci, kosty inu drub ali osserčje. Po slejčeni koži se yzkaže tu messu, nikar v enim kossu temuč rezdilenu kakor v ene klobasse, kateru jimenujejo miške ali ribice, katerih se štejejo štiri stu, inu pet rorkou tih živeočih duhov k gibajniu tih glidou. Osserčje so ti znotrajni glidji: kakor v glavi možgani, obdani s čipinô inu z bučno kožo. V parssih serce zavito iz serčnim vežilcam, inu pluče, katere sapo vlejčejo. V trebuhu ta želodic inu čeva v péjčico zavite, ta jetra inu na lejvi strani njim spruti postavljena vranka ali slizéna; obedvej obysti z mihurjom red. Parssa so razložena od trebuha skuz eno debelo kožo, katera se jimenuje zabójska kožica.

40. Žyle, kite inu kosty.

Ti rori tiga života so: te žyle, katere to kry iz teh jeter, te tepeče žyle, katere to gorkuto inu tu življenje iz serca, te kite, katere ta počutek inu gibanje z možganom skuz ta život pélejo. Tu truje ti najdeš povsod skupaje. Dajle od ust je ta golt, ena cejsta te špiže inu pitja v ta želodic inu raven tiga h plučam ta goltanic ali krustanic h dihanju; od želodca do zajdnice je ta danka k vun spelajniu te nesnage; od jeter k mihurju scalna ceu ali žyla to scalnico ali vodo vun spustiti.

Kosti so: v glavi plejša ali buzha, dve čelusti s trideset zobmi, dalje tu hrbtišče ali harbtna kust, en steber tiga života, obstoječ iz tri inu trideseti sklepov, da se tu trupu more per pogibati; rebro, katerih je štiri inu dvajseti, persna kust, dvojna pleča, križna kust, lahty, lakati, bedrene ali stegnéne kosty. Sprejdna inu zajdna piščal ali ceu na nogi; kosty na rokah so štiri inu trideseti, na nogi trideseti. — V kostejh je ta muzeg.

41. Zvunanji ali znotrajni počutki.

Zvunajnih počutkou so pet: oku vidi te farbe, kaj je bejlu ali černu, zeleno ali plavu, ardeče ali gjelu je. Tu vuhú sliši te šume takú dobru te nature glassy, štíme inu bessejde, kakor te kunšti, te muzike viže. Nus dušy lejpe duhé inu fmardý. Ta jezik z nebam pokuša te žmahe, kar je sladku ali grenku, bridku ali kisselu, skominíastu ali ojstru je. Ta roka razloči skuz dotáknejne tih ričy mero, velikost inu všaffingo, toplu ali gorkú inu mårzlu, mokrú inu suhú, terdú inu mehkú, gladkú inu ostrú, težkú inu lahkú: so tedaj letih pet počutkov, ta pogled, ta posluš, ta žmah, ta poduh inu ta potip. Znotranji počutki so trije: ta gmajn počutek pod tejmenam zapopade te od zvunajnih počutkov počútene ričy. Ta dozdevik pod vértúlko rezloči teiste ričy, misli, se mu sania. Ta spomin pod zatilnikom ohrani vse ričy inu spet teiste naprej daja. Nukutere on zgubi ali pozabi inu letú je ta pozabljivost. Ta sen je en počitek teh počutkov.

42. Duša tiga človeka.

Duša je življenje tiga trupla, ena sama v cejlím: samu ena rasliva ali rasseoča v tih zeliščah; skupaj ena počutliva v tih živalih; tudi ena pametna v tím človeku. Letá obstoji v treyh ričejh: prvič v tím razvumu, ali v tím zastopu ali pameti, skuz katero ona spozna inu zastopi tu dobru inu tu hudu, ali resničnu ali le očitnu; potler v ti voli, skuzi katero ona izvóli inu požely, ali zaverže inu zasovraži tu spoznanu ali zastopleno; h tretjimu v tím serci, s katerim ona trahta po tím izvolenim dobrim ali bejžy pred tím zaverženim hudim; od tigá odskoči ali pride tu upanje inu strah v ti želli inu sovraštvi; od tot je tudi ta lubezen inu vesselje v tím vživanju ali serd inu žalost v terplivosti. Ta pravu inu resničnu spoznajne ene ričy je ena vejdnost ali znanje, tu krivu ali nesresničnu ena zmota, vam, inu sumnía ali sumnežljivost.

43. Ostudni inu spačeni ljudje.

Spačeni inu nevstaltni so, kateri iz životam odstopio od te gmajn podobe, kakor so: ta nesmasnu veliki ris, ta majceni páperik, ta dvojajivotni, dvojaglavni inu takušne zmejne inu spake. H tejm bodo perštiveni:

ta zmejenic ali mož inu žena skupaj, ta glavač, nosač ali dolganussec ta žnablač, debelaličnik, skillic, krivavratnik, kroffast, gerbast ali puklast, krivanog, štulaglavic; Perstavi tiga plejšaglavca.

44. Vertlerya.

Človeka smo mi oglédali, zdej podajmo se naprej k živežu tiga človeka inu k tem antverham, kateri h temu služio. Ta perva inu narstariši hrana je bila tu sadje te zemlje, od tot tudi tu pervu dellu tiga Adáma, je bilu tu obdelovanje tiga verta. Ta vertlar ali vertnar v zelenim vertu kople z matiko ali z kopačo inu dela gredice inu sajalne grede, v katere verže tu sejme inu possady te flance. Drivessar v pungartu zassaja drivessa inu vcejpi te mladice na te divjake; ta vert grady ali ta skerb z enim zydom ali iz suho ograjo ali iz šrangami ali s plankami ali s plutom, kateri je spleden s kolemi inu s protjam ali ta natura s ternjom unu garmújam. On je ociran iz sprehajalnimi potmi inu iz luštnimi lupami, on bo polivan iz šternami inu iz škrofilnicami.

45. Polsku dellu.

Orač vpreže te volle pred plugom inu deržeč s to livico ta plužni ročaj ali kleišče, z desnico to plužno, odko ali tergačo, s katero on na stran odmakuje te gruče, orje ali rejže to zemljo z lemežom inu s čertalom, katera poprej z gnojам je bila potresena ali ognojena, inu della brazde. Takrat seje on tu sejme inu povlejče tuistu z brano. Žejnc žejne tu zrelu žytu iz serpam, pobera žytu po pargiščah inu veže te snope. Ta mlatič na podu tiga skedna mlati tu žytu s tim cejpicom, vey a s veyalnico ali velnico inu taku, kadar plejve inu ta slama so odločena od tiga zarnia, spravlja tuistu v te žaklje. Ta kosc na travniku dela sejnu podkošoč to travo s kosso inu toisto grabi skupaj z grablami, zdejva v kopice iz sejnskimi villami inu pjele noter na vozejh v sejnico, inu s tem je sklenenu tu polsku dellu, ta žetva inu ta košnja.

46. Živinska reya.

Tu polsku dellu inu ta živinska reya je bila v nekadajšnih čassih tih krajlov inu mogozhnih junakou ob zdajnim času pak je samo tiga nar nižiši ludstva skerb. Ta kravar trobi ti živini vunkaj iz goveskih štall s kravjim rugom, inu žene taiste na pašo; ovčar, ovčji pastyr ali čejdник, passe to čejdo oskerblen z eno piščauko, pastyrsko taško inu s pastyrsko palico per sebi imejoč eniga ovčjiga psa, kateri je orožen zuper voučjé z enim bodečim ogerljam ali grebenam. Te svinie ali prasci se pitajo s korita tiga svinskiga hleva. Majerca molze vimena te krave per jaslih nad mlejčno kábelco; inu dela v pinji ali v púternici puter iz smetana inu iz žmitka ali syrišča te syre; tem ovcam se ostriže ta volna, s katero se napravljajo mnogitera oblačila.

FRAN VAJDA. — SREDIŠČE.

STATISTIKA SREDNJIH ŠOL NA SLOVENSKEM
IN V ISTRI V LETU 1913|14.

(Dalje.)

Tabelarični pregled.

I. Gimnazije in realne gimnazije.

Dežela	Zavod	Učni jezik	Razredov		Učiteljev				Učencev		
			sistem- iziranih	vseh	defin. in proviz.	supl. in asist.	vseh	javnih	drugih	vseh	
Kranjsko	Kočevje	nem.	VIII	8	14	2	16	130	2	132	
	Kranj	slov.-nem.	"	11	14	4	18	290	28	318	
	Ljubljana I.	"	"	18	22	12	34	656	24	680	
	Ljubljana II.	"	"	14	20	8	28	390	—	390	
	Ljubljana nem.	nem.	"	8	13	—	13	164	25	189	
	Novo mesto	slov.-nem.	"	10	15	3	18	276	10	286	
	Št. Vid	slov.	"	10	15	3	18	342	—	342	
skupaj				79	113	32	145	2248	89	2337	
Spodnje Štajersko	Celje A.	nem.	VIII	9	14	5	19	291	11	302	
	Celje B.	nem.-slov.	IV	7	7	3	10	199	4	203	
	Maribor	"	VIII	17	22	8	30	574	19	593	
	Ptuj	nem.	"	8	14	2	16	180	14	194	
skupaj				41	57	18	75	1244	48	1292	
Koroško	Beljak	nem.	VIII	10	17	2	19	289	30	319	
	Celovec	"	"	17	20	12	32	573	13	586	
	Št. Pavel	"	"	8	9	6	15	222	5	227	
skupaj				35	46	20	66	1084	48	1132	
Primorsko	Gorica slov.	slov.	IV	9	10	5	15	345	17	362	
	Gorica nem.	nem.	VIII	14	16	10	26	473	23	496	
	Gorica ital.	ital.	IV	8	10	5	15	260	13	273	
	Koper	"	VIII	9	13	5	18	167	7	174	
	Pazin hrv.	hrv.	"	8	15	4	19	174	13	187	
	Pazin ital.	ital.	IV	4	12	—	12	115	10	125	
	Pulj nem.	nem.	VIII	8	16	2	18	166	18	184	
	Pulj ital.	ital.	VII	8	11	2	13	230	—	230	
	Trst nem.	nem.	VIII	18	29	9	38	579	40	619	
	Trst ital. I.	ital.	"	15	18	5	23	424	44	468	
	Trst ital. II.	"	VI	12	11	6	17	352	25	377	
	Volosko-Opatija	hrv.	IV	4	8	—	8	101	—	101	
skupaj				117	169	53	222	3386	210	3596	
Gimnazije skupaj				272	385	123	508	7962	395	8357	

II. Realke in dekliški liceji.

Dežela	Zavod	Učni jezik	Razredov		Učencev			Učiteljev		
			sistemi- ziranih	vseh	javnih	drugih	vseh	defin. in proviz.	supl. in asist.	vseh
Kranjsko	Idrija	slov.-nem.	VII	7	150	9	159	13	2	15
	Ljubljana	nem.	VII	20	592	8	600	21	14	35
	skupaj			27	742	17	759	34	16	50
Sp. Staj.	Maribor	nem.	VII	9	296	8	304	15	4	19
Koroško	Celovec	nem.	VII	12	373	2	375	18	6	24
Primorsko	Gorica	nem.	VII	12	360	4	364	18	8	26
	Pazin ¹⁾	ital.	V-VII	3	55	—	55	—	—	—
	Pulj	nem.	VII	7	173	12	185	13	2	15
	Trst nem.	nem.	"	13	486	4	490	20	9	29
	Trst Aquedotto	ital.	"	17	571	3	574	24	2	26
	Trst S. Giacomo	"	"	16	469	—	469	18	11	29
skupaj				68	2114	23	2137	93	32	125
realke skupaj				116	3525	50	3575	160	58	218
Dekliški liceji.										
	Ljubljana	slov.	VI	10	314	15	329	14	—	14
	Celovec	nem.	VI	6	146	6	152	2	20	22
	Gorica	"	VI	6	121	15	136	13	6	19

¹⁾ Realka združena z gimnazijo.

III. Gimnazije po razredih.

Zavod		prilp. razred	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	abit. 1913
Humanistični razredi	Kočevje	18	29	24	14	23	13	10	13	6	9
	Kranj	—	56	54	41	58	31	39	16	23	19
	Ljubljana I.	—	128	122	94	101	62	54	66	53	53
	" II.	—	87	52	57	64	52	27	28	23	23
	" nem.	—	32	29	29	25	24	23	15	12	13
	Novo Mesto	—	44	44	31	30	44	45	24	24	16
	Št. Vid	—	86	57	52	40	25	33	25	24	30
	Celje A.	11	42	27	30	28	57	39	42	37	36
	" B.	—	58	58	57	30	—	—	—	—	—
	Maribor	—	123	104	90	89	44	40	63	40	61
	Ptuj	13	31	41	32	29	14	18	19	10	15
	Beljak	—	—	—	—	—	—	—	—	21	24
	Celovec	—	76	63	43	29	28	33	34	54	36
	Št. Pavel	—	34	33	22	36	25	27	29	21	25
	Gorica slov.	—	139	106	82	35	—	—	—	—	—
	" nem.	—	—	49	70	71	67	72	62	55	60
	Koper	—	43	32	19	15	18	19	12	16	31
	Pazin hrv.	—	50	40	19	19	19	14	13	13	12
Pulj nem.	25	47	28	33	25	9	10	20	12	17	
Trst nem.	—	105	78	59	45	41	43	31	38	32	
" ital. I.	—	95	85	60	52	30	41	54	51	37	
" II.	—	44	41	30	30	25	21	—	—	—	
Realčni razredi	Beljak	38	68	62	42	44	33	26	23	—	—
	Celovec	—	46	48	43	33	35	21	—	—	—
	Gorica nem.	52	50	—	—	—	—	—	—	—	—
	" ital.	—	87	92	60	34	—	—	—	—	—
	Pazin ital.	—	39	34	26	26	—	—	—	—	—
	Pulj ital.	—	51	42	32	33	30	31	11	—	—
	Trst nem.	—	39	46	40	30	24	—	—	—	—
	" ital. II.	—	43	43	44	29	27	—	—	—	—
	Volosko Opatija	—	28	32	20	21	—	—	—	—	—
Skupaj			1800	1566	1271	1124	777	686	600	533	549
V ‰			21:54	18:74	15:21	13:45	9:30	8:21	7:17	6:38	
			8:94			31:06					

IV. Realke in liceji po razredih.

Zavod		prigr. razred	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VIII.	abit. 1913
Realke	Idrija	16	34	25	14	26	20	20	20	22
	Ljubljana	—	144	133	94	75	47	53	54	37
	Maribor	—	66	62	52	50	29	33	12	28
	Celovec	—	64	54	45	76	48	49	39	32
	Gorica	31	61	64	45	52	51	61	30	39
	Pazin	—	—	—	—	—	19	22	14	22
	Pulj	—	31	41	29	46	12	11	15	15
	Trst nem.	—	87	97	72	80	53	55	46	35
	• Acqu.	—	123	117	83	89	60	57	45	47
	• S. G.	—	128	111	79	65	39	29	18	27
Skupaj			738	704	513	559	378	390	293	304
V %			20·65	19·67	14·35	15·64	10·57	10·91	8·20	
			70·31				29·68			
Liceji	Ljubljana	—	49	56	59	70	50	45	—	46
	Celovec	—	30	31	34	21	18	18	—	10
	Gorica	—	30	28	21	26	17	14	—	17

V. Dijaki po rojstnem kraju.

Z a v o d		Kranjsko	Štajersko	Koroško	Primorsko	Dalmacija	Druge av. dežele	Hrvatska in Slavonija	Reka	Ogrsko	Bosna in Hercegov.	Inozemst.	% iz dom. dežele
Gimnazije	Kočevje	113	3	2	2	—	7	2	—	—	—	3	85·6
	Kranj	292	11	5	6	2	1	1	—	—	—	—	91·8
	Ljubljana I.	596	38	2	21	5	7	2	—	9	—	—	87·6
	" II.	329	26	4	24	2	—	—	2	3	—	—	84·4
	" nem.	121	21	6	11	—	24	—	—	4	—	2	64·0
	Novo Mesto	261	13	—	5	—	3	3	—	—	1	—	91·3
	Št. Vid	325	11	—	1	—	1	—	—	—	—	4	95·0
	Celje A.	8	214	8	10	1	43	6	—	5	2	5	70·9
	" B.	16	187	2	3	—	3	2	—	2	1	—	86·6
	Maribor	23	502	11	4	—	33	3	—	8	5	4	84·7
	Ptuj	3	141	8	4	—	24	2	—	3	5	4	72·7
	Beljak	4	32	223	7	1	46	—	—	4	—	2	69·9
	Celovec	7	44	441	10	3	66	1	—	4	4	6	75·3
	Št. Pavel	8	26	70	7	1	104	2	1	3	2	3	30·8
	Gorica slov.	35	8	1	315	—	2	—	—	—	1	—	87·0
	" nem.	?	?	?	412	?	70	?	?	5	—	9	83·1
	" ital.	?	?	?	190	?	69	?	?	?	?	14	69·6
	Koper	?	?	?	167	?	5	—	—	—	—	2	96·0
	Pazin	4	3	—	169	7	2	2	—	2	—	—	90·4
	Pulj nem.	4	8	—	144	2	17	?	?	6	3	—	78·3
	" ital.	—	—	—	221	2	5	—	—	—	—	2	96·1
Trst nem.	30	?	?	472	?	90	?	?	10	4	13	76·3	
" ital. I.	?	?	?	418	12	16	?	?	6	—	16	85·0	
" II.	?	?	?	340	9	8	?	?	?	—	20	90·2	
Volosko-Opatija	4	—	—	85	3	1	7	—	—	—	1	84·2	
Realke	Idrija	132	3	—	19	1	3	—	—	—	—	1	83·0
	Ljubljana	418	71	7	39	1	39	5	1	6	2	11	69·7
	Maribor	5	222	9	4	4	36	3	—	12	6	3	73·0
	Celovec	6	30	265	6	3	56	3	—	5	—	1	70·7
	Gorica	29	19	6	248	5	40	—	—	1	—	12	68·9
	Pazin	—	—	—	177	1	—	—	1	—	—	1	98·3
	Pulj	?	?	?	142	7	34	?	?	2	—	—	76·8
	Trst nem.	?	?	?	355	?	102	?	?	?	?	33	72·4
" Acqu.	?	?	?	522	13	7	?	?	?	?	32	90·9	
" S. G.	?	?	?	420	19	11	?	?	?	?	31	87·3	
Líceji	Ljubljana	261	39	3	14	—	9	—	—	—	2	1	79·3
	Celovec	5	18	99	3	—	17	1	—	3	—	5	65·1
	Gorica	15	6	1	89	7	14	—	—	2	—	2	65·4

VIII. Hrvati po razredih (samo dečki).

Zavod		I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
humanistične gimnazije	Kočevje	—	—	1	—	—	—	—	—
	Ljubljana I.	2	1	2	—	1	—	1	—
	Ljubljana II.	2	—	1	1	1	—	—	—
	Celje	—	—	1	—	—	—	1	—
	Ptuj	1	—	—	—	—	—	—	—
	Št. Pavel	3	1	—	—	—	—	—	—
	Gorica slov.	—	—	—	1	—	—	—	—
	Gorica nem.	—	2	—	—	—	—	—	—
	Koper	1	—	—	3	—	—	—	—
	Pazin hrv.	36	27	16	15	13	13	9	12
	Pulj nem.	11	10	6	1	1	3	1	—
	Trst nem.	4	1	2	1	1	—	3	1
Trst ital. I.	—	—	—	—	—	—	—	—	1
realne g.	Gorica ital.	—	—	—	1	—	—	—	—
	Pulj ital.	2	—	—	1	1	—	—	—
	Trst nem.	1	4	—	1	1	—	—	—
	Volosko Opatija	24	26	18	19	—	—	—	—
gimnazije skupaj		87	72	47	44	19	16	15	14
realke	Ljubljana	—	1	—	2	—	—	—	—
	Maribor	1	—	—	—	—	1	—	—
	Gorica	—	—	—	—	—	1	—	—
	Pulj	2	6	1	6	—	—	2	—
	Trst nem.	3	3	2	3	1	1	2	—
realke skupaj		6	10	3	11	1	3	4	—

IX. Narodnostni pregled po deželah.

Dezela	Narodnost	Prebivalci	Srednješolci			Srednje šole	Pro-fesorji
			gimn.	realci	skupaj		
Kranjsko	Slovenci	490.978 93·34	1999 85·54	530 69·83	2529 81·69	6 66·7	148 75·9
	Nemci	27·915 5·31	309 13·22	207 27·27	516 16·67	3 33·3	47 24·1
	drugi	7.102	29	22	51	—	—
Spodnje Stajersko	Slovenci	400.005 83·89	691 53·48	9 2·96	700 43·86	1 20	34 36·2
	Nemci	67·825 14·22	596 46·13	289 95·07	885 55·45	4 80	60 63·8
	drugi	8.992	5	6	11	—	—
Koroško	Slovenci	82.212 20·75	112 9·89	8 2·13	120 7·96	— —	6 6·7
	Nemci	304·287 76·80	996 87·99	357 95·2	1353 89·78	4 100	82 91·1
	drugi	9.701	24	10	34	—	2
Goriško in Gradišansko	Slovenci	154.564 59·28	565 49·96	162 45	727 48·76	1 25	28 34·1
	Italijani	90.119 34·57	471 41·64	105 29·17	576 38·63	1 25	21 25·6
	Nemci	4.486 1·72	89 7·87	86 23·89	175 11·74	2 50	33 40·2
	drugi	11.552	6	7	13	—	—
Trst	Slovenci	56.916 24·80	212 14·48	96 6·26	308 10·28	— —	4 2·5
	Hrvati	2.403 1·05	22 1·50	15 0·98	37 1·23	— —	1 0·6
	Italijani	118.959 51·83	966 65·98	1219 79·52	2185 72·91	4 66·7	101 62·3
	Nemci	118·56 5·17	236 16·12	191 12·46	427 14·25	2 33·3	56 34·6
	drugi	39·376	28	12	40	—	—
Istra	Slovenci	55.134 13·66	56 5·59	11 4·58	67 5·40	— —	7 6·8
	Hrvati	168.184 41·67	282 28·17	18 7·5	300 24·17	2 28·6	23 22·3
	Italijani	147·417 36·53	565 56·44	124 51·67	689 55·52	3 42·9	45 43·7
	Nemci	12.735 3·16	91 9·09	85 35·42	176 14·18	2 28·6	28 27·2
	drugi	20·096	7	2	9	—	—

SLOVSTVO.

A. OCENE.

Viktor Bežek, Občno vzgojeslovje z dušeslovnim uvodom. Založba »Slovenske Šolske Matice«. V Ljubljani (1916). V. 8°. 358 + VI. str. Cena vezani knjigi 4 K.

Skromna je bila še nedavno slov. pedagoška literatura. Raztreseni papirki v raznih pedagoških listih in brošurah, drobič izbor v letnih poročilih raznovrstnih šol in društev poleg slabega slovenskega prevoda Michovega vzgojeslovja in ukoslovja je bilo skoro vse. Po naših učiteljskih pa se še košati nemška učna knjiga, ki je slovenski učeči se mladini v napredku vsekakor velika, večkrat nepremagljiva ovira. Občutno vrzel je odpravil V. Bežek, ravnatelj moškega učiteljskega v Gorici, s tem, da se je lotil na poziv »Slovenske Šolske Matice« spisovanja slovenskih pedagoških učnih knjig. Pisati take vrste knjige ni lahko in prijetno delo. Ogromna snov sama nudi obilo spornih problemov, večne želje in neutešeno hrepenenje po novih reformah povzročajo težkoče in ovire, nič manj pa še jako nedovršena terminologija. Toda obsežno teoretsko znanje in dolgoletna uspešna praksa na pedagoškem polju pisatelja, prožetega z jekleno voljo in globoko ljubeznijo do predmeta in do našega naroda, sta nam porok, da imamo Slovenci tudi soliden zbornik vzgojeslovja, na katerega smo upravičeno ponosni. Utemeljimo nekoliko podrobneje svojo sodbo!

A. Osnovni nauki iz dušeslovja. V štirih poglavjih je obdelana vsa teža vna dušeslovna snov. Saj ni čuda, ko ima človek uprte svoje oči v zunanji svet, pri tem pa na notranjega pozablja. Prvo

poglavje razlaga uvodne pojme kakor so bistvo, predmet in naloge, viri in razdelitev dušeslovja. Vseobče priznано Kantovo razdelitev duševnih pojavov je tudi Bežek uveljavil ter na kratko obdelal v treh poglavjih umovanje, čustvovanje in hotenje. V popisu in razlagi (deskriptivna in eksplikativna psihologija) se Bežek naslanja na V. Jerusalemca »Lehrbuch der Psychologie« ter zavzema nekako posredovalno stališče med dvema nasprotnima strujama. Njegovo dušeslovje je empirično, ker temelji na izkustvu; metafizično (spekulativno) spada dandanes že več ali manj v preteklost. Priznava vrednost asociacij predstav po asocijativnih zakonih: sličnosti, istočasnosti in zaporednosti, katerih jedro je bilo že Aristotelu znano. Nikakor pa ne odobravam, kakor hoče Bežek, združitve vseh treh asocijativnih zakonov v enega samega, ampak le dva: zakon stika in zakon sličnosti, ker asocijacija sličnosti se ne da deliti v asocijacio enakosti in neenakosti. V 18. stoletju je na Angleškem in pozneje na Nemškem (Zichen) cela vrsta dušeslovcev pomen asocijacije pretiravala ter ustvarila še dandanes močno smer »asocijativne psihologije«. Napram tej se bori W. Wundt in njegova šola s svojim voluntarizmom na podlagi pojma apercipije (prisprejemanja novih predstav k starejšim po duševni pozornosti), ki ga je tudi Bežek sprejel, kar znači njegovo posredovalno stališče. To se pravi, da ne moremo Bežku očitati zgolj intelektualizma, a tudi ne voluntarizma. Sicer pa sta se obe smeri dandanes že znatno približali.

Iz razsežnega gradiva je pisatelj izbral najvažnejše ter tolmači du-

ševne pojave z obilnimi zgledi, predvsem iz našega narodnega življenja, zgodovine in slovstva tako jasno in prepričevalno, da uživaš pristno slovensko knjigo. Tako približno sem že povedal leta 1914 svoje mnenje v tem listu in enako ugodno se glase izključno vse dosedaj objavljene ocene; edina »Časova« dela razliko, da prisiljeno išče celo »ateističnih semen«. Nevarna bi bila šolski mladini in nasprotovala bi ostro šolskim predpisom. Potrudil sem se poiskati ta »semena« ter razluščiti »nevarna« mesta, a moram priznati, da sem se trudil — zaman. Razlogi: prvič bi bilo slabo spričevalo za naše šolske oblasti, da bi uvedle v srednje šole Jerusalemovo knjigo, na katero se je Bežek pri svoji razlagi oprl in katera krije v sebi vsa ista ateistična semena. Drugič se da na temelju Bežkove (Jerusalemove) psihologije ustvariti isto svetovno naziranje, kakor ga ima »Časov« ocenjevalec sam, namreč dualizem. Jerusalem je sam odločen pristaš dualizma in nikdar monizma, v kar bi ga rad pretvoril »Časov« kritik. Meni »Časov« kritik A. U. noče verjeti, čeprav sem svojo trditev podprl s citati iz Jerusalemove filozofije same. Zato sem se obrnil do svojega nekdanjega učitelja Jerusalema samega, da mi pojasni, če sem ga prav razumel; saj bi se mi lahko enako godilo kakor pravijo o Hegelu, da ga je le eden izmed njegovih učencev razumel, in še ta ga je — napačno razumel. Drage volje je profesor Jerusalem ustregel moji prošnji s pismom, katerega lahko z njegovim dovoljenjem objavim. Žalibog zamorem to še le zdaj storiti, dasi sem pred letom poslal kritiko s pismom vred uredništvu »Vede«, ki pa je vsled vojnih razmer ravno takrat prekinila nadaljni izid. Pismo se glasi doslovno:

»Geherter Herr Doktor! Sie teilen mir mit, daß man in meinem Lehrbuch der Psychologie »atheistische Samen« finden will, daß man meinen Gottesbegriff als Ergebnis einer monistischen Weltanschauung ansieht und meine Auffassung der moralischen Beurteilung als sozialen Utilitarismus bezeichnet.

Alles das setzt mich sehr in Erstaunen, weil ich in meinen philosophischen Werken so ziemlich genau das Gegenteil von all dem zu beweisen und zu vertreten mich sehr bemüht habe.

1. Meine Auffassung der seelischen Vorgänge als bloße Ereignisse ist wie ich in allen 5 Auflagen meiner »Einleitung in die Philosophie« gezeigt habe, allein instande den Materialismus vollständig zu widerlegen.

2. Meine Auffassung von Gott als dem Subjekt ist für den, der meine Urteistheorie versteht, die denkbar reinste Form des Theismus. Gott ist Subjekt, heißt bei mir: Er ist das Willens- und Kraftzentrum, das aus sich heraus, d. h. als Schöpfer die Welt hervorbringt.

3. Meine Ethik leitet die moralische Entwicklung aus zwei Wurzeln ab. Die eine besteht in den sozialen Forderungen, deren Summe ich Menschenpflicht nenne, die zweite enthält die Forderungen die der zum Bewußtsein seiner Selbstständigkeit gelangte Mensch an sich selbst stellt und das nenne ich Menschenwürde.

Wie gut all das in wirklich intelligenten Kreisen der katholischen Theologen anerkannt wird, beweist ein Artikel in der Monatschrift »Christlich - pädagogische Blätter«, 36. Jahrgang (1915), Nr. 5. S. 150 ff. Der Artikel ist vom Domkapitular Dr. Edward Krauß verfaßt und ist

betittelt »Jerusalem und der katholische Religions-Unerricht«. Darin werden ganze Seiten aus meinem Buche »Die Aufgaben des Lehrers an höheren Schulen« zitiert und gesagt, daß der katholische Religionslehrer daraus viel lernen kann.

Ich glaube nicht, daß diese Auffassung von der Sie sprechen, auf Mißverständnis beruht. Ich bin in der philosophischen Welt als Gegner des Monismus, den ich in allen seinen Formen in meiner »Einleitung« zu widerlegen suche, gut bekannt und habe gerade wegen meinen dualistischen Überzeugungen schon vielfache Angriffe erfahren. Es sind hier, wie ich überzeugt bin ganz andere Motive wirksam, die ich nicht genauer charakterisieren will. Meine psychologischen und philosophischen Überzeugungen sind in meinen Büchern so klar und so unmißverständlich dargelegt, daß jeder, der den guten Willen zur Wahrheit hat, sie kennen lernen und verstehen kann.

Ich bin in erkenntnistheoretischer Beziehung Realist und Psychologist, d. h. ich glaube an eine von uns unabhängige Außenwelt und suche die Entwicklung der menschlichen Erkenntnis psychologisch und soziologisch zu verstehen. Ich erkenne die Notwendigkeit einer ehrlichen Metaphysik an, die unsere Erfahrung ergänzt. Als Metaphysiker bin ich Dualist und bekenne mich zum ethischen Monothetismus.

Ich habe gar nichts dagegen, daß Sie diesen Brief ganz oder teilweise veröffentlichen.

Ihr sehr ergebener

Dr. Wilhelm Jerusalem.

Odločilni in jasni konfiteor! Ne gre tu za to, koliko je Jerusalemova filozofija logično zadostno utemelje-

na, gre za njeno — vsebino. Kje je tu monizem, kje ateizem? Sicer se je razdor med monizmom in dualizmom že znatno ublažil; v enotnem principu in vzroku morajo monisti najti mesta za razliko med duhom in snovjo, dualisti pa so se s svojimi nauki o medsebojnosti duše in telesa ter telo oblikujočem, oživljajočem duhu približali monistom. Cello »Časov« kritik si kaj rad prilašča priimek »kavzativni monist«. — Ker se je Bežek tesno oprl na Jerusalema, ne more biti tudi pri njem nobenih »ateističnih« semen. Sicer trdi »Časov« kritik, »da nj res, da bi bil Bežek, kakor spet trdi Dolar, sledil zlasti Jerusalemu.« Vztrajam v polnem obsegu pri svoji trditvi tem bolj, ko v eni sapi »Časov« kritik trdi, da »Jerusalemove filozofije natančneje ne pozna.« Tudi jaz — ova teorija duše »Času ni všeč, češ — da duša = jaz ima za posledico: duša hodi, pije, je i. t. d. Dualist Rehmke pravi v »Die Seele des Menschen« str. 40: »Es ist wichtig, daß wir uns die hier gezeichnete Verschiedenheit des Gebrauches der Worte »Mensch« und »Ich« vorführen:

I. 1. »Ich« = (Seele + Leib);
2. »Ich« = menschliche Seele.

II. 1. »Mensch« = (Seele + Leib);
2. »Mensch« = menschlicher Leib.

Dualist Pfünder zastopa odločno isto mnenje.

Enako jasno pravi dualist A. Messer v svoji »Psychologie« str. 359: »Der Sprachgebrauch zeigt zunächst, daß die Aussagen, die der Einzelne über sein Ich macht, sich zum Teil faktisch nur auf seinen Körper beziehen; z. B. ich bin so und so groß oder schwer. Andere Aussagen beziehen sich auf das psycho-physische Individium, z. B. ich bin frisch oder müde. Nun ist es

aber auch möglich, daß Ich vom eigenen Körper zu unterscheiden; es gehört ihm zwar besonders innig an, aber er bildet doch nicht das eigentliche Ich; dieses ist vielmehr etwas Seelisches, Geistiges; ja die Seele, der Geist selbst.« Jezuit Vogt trdi enako, da je bistvo pojma »jaz« duhovno, kateremu se večkrat pridruži materialni faktor kakor v primerih: jaz jem, pijem i. t. d. »Čas« pa bi rad obrnil stvar v svoji enačbi: jaz jem = duša je, kar sevè diši po — materializmu. Srednjeveški verbalizem se je preživèl, dasi ga hoče A. U. spet oživiti. Za empirično psihologijo torej popolnoma zadostuje, če istovetimo jaz z dušo. »Jaz« doživlja psihične deje ter ustvari njih enotnost in medsebojno vez, zdaj na ta, zdaj na drug način, ostaja pa identičen sam s seboj ter samega sebe, osamljenega jaza ne doživlja. Sodobno psihologija enoglasno izjavlja, da opazovanje samega sebe ne nudi nič drugega kakor deje in stanja. Odgovarjali dejem kaka podstatnost, je vprašanje, ki presega meje psihologije. Iz tega sledi, »jaz« = duša, ni fikcija kakor izvaja »Čas«, saj ga v dejih bolj ali manj živo doživljam; pa posito sed non concessio, da bi bil fikcija. Tudi v tem slučaju bi je znanost ne zame-tovala ter rabila, če ni drugega nadomestila kot pomožen pojem kakor n. pr. v matematiki pojem o krogu kot mnogokotnik z neštetimi stranicami, v kemiji atom, i. t. d.

Nadalje trdi »Časov« kritik, da »Bežek uči absolutni evolucionizem«. Ni res, ampak samo relativnega. Kdor uči v dušeslovju absolutni evolucionizem, ta trdi, da so psihični pojavi samo višje stopnje podobnih pojavov pri živalih. Tega ne najdemo v Bežkovi knjigi nikjer. Tudi glede npravnih načel tega ne

moremo trditi. Zares gre roko v roki z razvojem družb razvoj npravnih načel. A npravnost kaže poleg nestanovitnih (labilnih) tudi stanovitne (stabilne) elemente. Saj nam značajni heroji ugajajo še dandanes, n. pr. Sokrat, katerega omenja Bežek kot živ vzgled. »Čas« očita nadalje glede analize npravnosti Bežku »neizrečeno nizko, zgolj utilitaristično razlago«. Prvič bi bil takšen utilitarizem — egoizem, Bežek pa uči socialni utilitarizem. Drugič ne uči zgolj tega, ampak tudi Kantov formalizem (rigorizem), str. 98. ko trdi, da je treba »upoštevati razloge in razgibe, ki so odločevali pri izvršitvi kakega dejanja ali pa dobro ali zlo voljo izvrševalca«. Tudi božji element v npravnosti omenja Bežek str. 101 in 102: »zakoni npravnosti so (monoteistom) božje zapovedi i. t. d.« »Čas« trdi, da je Bežku »ljudski glas najvišji kriterij«, da je vest strah pred ljudsko grajo. To ni res. Bežek samo konstatira, da se večina ljudi ravna po tem ljudskem glasu, konstatira to dejstvo. Ali ga zamoremo zanikati? Vsakdanja skušnja nas žalibog neštetokrat o tem prepriča. Dostavlja pa Bežek, da je le »malo ljudi nezavisnih od ljudskega mnjenja«. Toliko more empirična psihologija izpovedati, ki tvori podlago empirični etiki. Dajati navodila, kako bi se ljudje morali ravnati pri svojih dejanjih, ni več stvar psihologije, ampak edino normativne vede — etike, kakor psihologija proučuje pravo in nepravo mišljenje, logika pa se bavi samo s pravim mišljenjem, ki naj vodi do resnice. »Čas« nadalje trdi, da etike brez božjega elementa ni, da je le »etiketa«. Trdim nasprotno, da je etika mogoča brez božjega elementa, da je nezavisna od vere. Par razlogov: Jerusalem piše: »Da religiöse Vorstel-

lungen sehr häufig ein Element des Gewissens bilden, hat man geglaubt, daß die Quelle des Gefühles moralischer Verpflichtung überhaupt in der Religion zu suchen sei. Dem widerspricht aber die unzweifelhaft erwiesene Tatsache, daß religiöse Vorstellungen und Gefühle in den Anfangsstadien der Entwicklung, wie sie uns bei primitiven Naturvölkern vorliegen, mit Sittlichkeit gar nichts zu tun haben«. Wentscher pravi, če je etika zavisna od vere, nastane vprašanje, na katero vero se naj naslanja. In če bi tudi kedaj postala samo ena zveličavna vera na svetu, bi vkljub temu ne imeli »brezpogojnega merila za npravnost dejanja, ki se ujema z božjimi zakoni.« Vsaj bi zunanje lahko natančno izpolnjevali božje zapovedi, ne da bi naše mišljenje bilo npravno. Kazali bi pokorščino, ali iz strahu pred božjo kaznijo ali pa z nado na večno plačilo, med tem ko bi mišljenje ostalo farizejsko, katerega ni nikdo huje bičal kot Jezus sam. In končno ni li višek npravnosti, če se dela iz lastnega nagiba dobro zaradi dobrega samega brez ozira na katero si bodi avtoriteto? Tako sodi E. Wentscher. Sicer pa je ta prepir, jeli etika od vere zavisna ali ne, brezpredmeten; vsaj se Bežek v tem oziru popolnoma strinja s »Časom«, kakor kaže njegvo »Vzgojeslovje«. Ne morem si kaj, da ne bi pribil, da je »Časov« kritik na poziv iskal in našel v Bežkovi knjigi, česar v njej ni in obratno ni našel, kar je v njej. Prezrl je marsikaj vklub opozarjenju, se oprijel posameznih besed ali stavkov, da celo, kjer ne najde zadostnih dokazil se pa posluži smešil, ki naj ne zadenejo »človeka«, pač pa »pisatelja«, katera ločitev je le prisiljena, če gre za — življenske nazore in nekateri izgledi, n. pr. Nictzsche ostanejo le

izjeme. To me spominja nehote na običaj indijskih plemen, katerih posamezniki nosijo dvoje imen: jedno obče znano, drugo pa prikrito, edino pravo in bistveno ime, v dobri veri, da jih eventualna zakletev ne more zadeti, ker zadene le samo obče znano a nebistveno ime. »Časov« kritik se zadira v Bežkovo biološko in genetsko metodo, ker »le streže ateizmu«, zlasti pri razlagi o postanku npravnih in verskih čustev, iz česar A. U. sklepa, da je Bežku etika le »etika«, verstvo le »fikcija«. A. U. ni pomislil, da je nemogoč siguren sklep iz postanka stvarj na njeno upravičenost. Recimo, da se posreči dokaz teze: verstvo je nastalo iz bojazni pred strahovi (duhovi), vendar ne izgubi s tem verstvo svojo upravičenost in vrednost, tudi v slučaju, da preneha vera v strahove, kakor trdi strogi Cohen. Če »Čas« zatrjuje, da se bori vedno le za resnico, mu ne morem pritrditi, ker ta pot površnosti in smešenja ne more nikdar voditi k njej. Le en sam zgled »Časove« površnosti naj omenim. Po daljši predpripravi sem v zadnji kritiki zabeležil, da je Jerusalemu Bog subjekt, svet pa predikat, na kar »Čas« pravi: »Ne vem pa ne, ali je Simon Dolar sam zamislil to »modrost«, ali pa je res našel izraz pri Jerusalemu. Jerusalemove filozofije natančneje ne poznam. Zanimivo bi pa bilo vsekako, če je izraz Jerusalemov.«

Jerusalemu (Bežku) tvori ogradje sleherne sodbe subjektni pojem, ki meni povzročitelja ter predikatni pojem, ki jemlje dejanje povzročitelja v misel. V moji zadnji protikritiki sem zapisal: »To misel uporabi Jerusalemu za vesoljstvo ter si ustvari na ta način svoje svetovno naziranje, ki temelji na misli: Bog je povzročitelj, njegova dejanja so pa

svet«. Iz prejšnjega stavka pač jasno sledi, da je Bog kot povzročitelj subjekt, svet pa kot njegova dejanja predikat, kar je »Čas« kratkomalo prezrl. Izraz mora biti torej Jerusalemov in ne moja »modrost«. Dotični stavek v Jerusalemu se glasi: »Der Gottesbegriff wird hier gewissermaßen als Subjekt gefaßt, dessen Prädikat das gesammte Weltgeschehen ist«. Bodi dovolj te protikritike, ki sem jo moral vriniti v mojo oceno, ker si štejem v dolžnost, braniti dobro knjigo pred neutemeljenimi napadi. Ni in ne more biti »ateističnih« semen v Bežkovi knjigi, ker bi jih moral zasejati dualist — teist Jerusalem v svojo psihologijo, na katero se je Bežek tesno oprl in v kateri se nahajajo ista inkriminirana mesta. Sicer pa bi naslednja dva snopiča Bežkovega vzgojeslovja morala pokazati strupen sad teh semen, a sta izkazala baš nasprotno, kar celo drug ocenjevalec v »Času« priznava.

Sim. Dolar.

(Konec prih.)

Schulreform. Ein Beitrag zu den Reformbestrebungen auf dem Gebiete des Unterrichtes und der Erziehung. — Izdalo in založilo društvo »Lehrerakademie« v Gradcu. 199 strani. Cena 3 K.

V dneih, ko zremo vsi z zaupanjem v lepšo bodočnost, si je stavilo graško društvo »Lehrerakademie« nalogo, da priredi načrt, kako naj se po vojni reformira šolstvo. Ta načrt, naslovljen kot spomenica na c. kr. naučno ministrstvo, je izdan v brošuri »Schulreform« ter hoče biti »poizkus, voditi bodočnost narodovo po srečnih potih, nastal v večno spominavrednem zgodovinskem času«.

Vse preosnovno delo je razdelilo društvo v štiri odseke, ki so jim načelovali, in sicer: I. Sekciji za telesno vzgojo, meščansko-šolski ravnatelj Mucius Cammuzzi v Gradcu; II. Sekciji za нравstveno vzgojo, dr. E. Martinak, izr. profesor pedagogike na vseučilišču v Gradcu; III. Sekciji za pouk, c. kr. dež. šolski nadzornik dvorni svetnik dr. Karl Tumlriz v Gradcu; IV. Sekciji za šolsko organizacijo, c. kr. dež. šolski nadzornik dvorni svetnik Peter Končnik v Gradcu. — Spomenica navaja tudi sodelavce v posameznih sekcijah in imena raznih zastopnikov učiteljskega stanu od vseučiliških profesorjev dol do otroških vrtnaric, imena zastopnikov vojaškega in zdravniškega stanu, justice in zastopnikov dobredelnih zavodov in zavodov, ki se pečajo z mladinsko oskrbjo, nam kažejo, kako resno, temeljito in vsesiransko so se pečali prireditelji spomenice z vprašanji šolstva in vzgoje. Da bi reševali to edinole šolniki, bi se mogla spomenici znabiti očitati kaj enostranosti; interesenti vzgoje pa, ki zro na šolo dostikrat iz pravilnejše razdalje, opozarjajo na reformne potrebe lažje nepristransko. Tako je bilo to res skupno delo vseh faktorjev, ki jim je na srcu vzgoja in pouk, učiteljstvu in šolstvu pa je rodilo dvojno korist: materialno, ki je spomenica sama, in formalno v zaupnem zblizanju predstojnikov učiteljskih in vsega učiteljstva, kakor tudi v zaupnem zblizanju vseh vzgojnih interesentov.

Spomenica sama obsega v odilne stavke, ki navajajo priporočane reforme na polju telesne in нравstvene vzgoje, pouka in šolske-

ga ustroja ljudskih in meščanskih šol, nadaljno-izobraževalnih in pomožnih šol, kakor tudi referate v celoti. Teh sta dva (»Welche großen Aufgaben stellt die Zukunft dem Unterrichte und der Erziehung«, vseuč. prof. dr. Ed. Martinak — »Reform der Lehrerbildung«, c. kr. dež. šol. nadzornik dvorni svetnik dr. K. Tumlriz), ki sta temelj delu ter sta otvorila na društvenih zborovanjih debato o vseh vprašanjih, in poročila v posameznih sekcijah, kjer so se določali referenti iz odsekovih udov.

Referate priporočamo interesentom, o priporočanih reformah pa omenimo, da se nanašajo v prvi vrsti na nemško, seveda pa tudi na splošno štajersko šolstvo, vsled česar opozarjamo nanje zlasti štajersko učiteljstvo. V prepričanju pa, da najde v njih dobro zrno vsak učitelj, nas je napotilo, četudi se ne strinjamo z vsem, docela, da priobčimo nekatere odstavke iz njih v letošnjem »Popotnikovem« spisu »O bodoči vzgoji«.

Pav. Flerè.

Letno poročilo I. mestne šestrazredne deške ljudske šole v Ljubljani o vojnem šolskem letu 1915/16. V spomin na svetovno vojno sestavil in na svetlo dal šolski vodja Jakob Dimnik. V Ljubljani meseca julija 1916. Založila I. mestna deška ljudska šola. — Natisnila Učiteljska tiskarna v Ljubljani.

Že pri lanskem letnem poročilu I. mestne deške ljudske šole smo rekli, da se razlikuje od drugih enakih poročil v tem, da je nekaka šolska vojna kronika. G. sestavljalec se je držal te poti tudi letos in tako prispeval dobršen košček k splošni vojni kroniki mesta Ljubljane ter dal na svetlo knjigo, ki je trajne zgodovinske vrednosti. Knjiga, ki obsega 92 strani ter jo krasi razne aktual-

ne slike, ima sledečo vsebino: I. Člani naše cesarske hiše na bojišču. II. Ljubljana za člane naše cesarske hiše. III. Generalni polkovnik Svetozar Borojevič pl. Bojna. IV. Veliki admiral Anton Haus. V. Svetovna vojna in šola. VI. Šolski dnevnik. VII. Imenik učencev. VIII. Učiteljski zbor. IX. Šolska oblast. Na platnicah: Otrok in vojna. — Slovenskim materam. — Z bojišča. —č.

Stevenske vojaške narodne pesmi, za moški zbor, priredil Franc Marolt. Cena 1:80 K, oziroma 1:50 K.

Zopet nova zbirka narodnih pesmi! To pot je zbral Marolt iste, katerih besedilo se nanaša na različne faze življenja slovenskega vojaka. Sicer pa te pesmi po melodiki in ritmu, razen dveh, treh izjem ne moremo imenovati v pravem pomenu vojaške ali celo bojne, ker se gibljejo v istem mehkem, sanjovem tonu, ki je karakterističen za slovensko narodno pesem sploh. Zbirka je namenjena v prvi vrsti slovenskemu vojaku, kakor čitamo v predgovoru in sicer »že zgolj zaradi besedila, ki ga često izpreminjajo in potvarjajo ali pa nadomeščajo s praznim, grdim kričanjem.« V tem oziru moramo zbirko toplo pozdraviti, ker se je izdajatelj potrudil, biti glede besedila najvestnejši. Drugače pa je z harmonizacijo! Glavna hiba harmonizaterjev narodnih pesmi (razen Žirovnika) je ta, da pri harmonizaciji preveč umetnujejo. Melodija naše narodne pesmi se giblje zgolj v duru in diatonično, zato se naj tudi harmonija opira le na glavne akorde. Kakor se glasbeno čuteč človek divi v umetnih skladbah, odnosno v modernih, pestrosti in bogastvu harmonije in smelim modulacijam, ga nasprotno pri narodnih pesmih nemilo dirne v uho, ako sli-

šimo pri njej prisiljeno, neprilagodeno harmonijo. Kajti harmonija narodne pesmi je takorekoč osebovana že v svoji melodiji in kakor v melodičnem, tako se tudi v harmoničnem oziru držimo izročila narodovega. Ker v naši narodni pesmi nimamo molovega načina in tudi pogrešamo karakterističnega ritma, zato se ji izkuša v harmoničnem oziru naprtiti neka umetna navlaka, katera pa ji nikakor ne prija in pesem izgubi na svoji pristnosti in značilnosti. Tako imamo tudi v tej zbirki precej takih harmonij, katerim bi se izdajatelj lahko izognil.

Tako v št. 4., II. varijanta od 8. do 11. takta; št. 13., 6. takt; št. 20., 5. takt; št. 34., 4. takt (alteriran akord!). Dalje so nekatera mesta v pesnih harmonizirana nekam oglato, n. pr. št. 12., 21. Ker se izvečina teh pesmi nahaja že v drugih zbirkah (Žirovnik, Dev, Bajuk) in so tudi od imenovanih harmonizirane, se mi nehote vsiljuje mnenje, da so se te harmonije porodile zaradi tega, ker je g. Marolt, da se kot harmonizator razločuje od drugih, hotel te narodne pesmi samostojno, razično od drugih harmonizirati. A po našem skromnem mnenju je harmonija narodne pesmi le ena, ki jo je treba najti in se je držati. Glede vodstva glasov (Stimmführung) se lahko še kaj izmisli, a v harmoniji se ne sme veliko iskati senzacije. Poudarjati se pa mora, da so v tej zbirki pesmi, ki jim ne moremo oporekati. Med najlepšimi je gotovo št. 29. in še nekatere. Delu pa moramo priznati, da je skrbno in vestno sestavljeno in se mora z ozirom na dejstvo, da je vse pisano z roko, na lepi izvršbi izdajatelju le častitati. Poleg 35 narodnih pesmi je v dodatku tudi 6 umetnih in cesarska. Upamo, da se bo zbirka mahoma

priljubila in tudi ustrezala namenu, kateremu je posvečena in kateremu odgovarja. Ciril Pregelj.

Slowenische Kriegs- und Soldatenlieder. Aus Kunst- und Volksdichtung ins Deutsche übertragen von Dr. Rudolf v. Andrejka. Laibach. 1916. Verlag der »Katoliška bukvarna«. — (Vel. 8°, 66 strani. Cena 3 K.)

Tako se imenuje knjiga, po zunanosti razkošno opremljena, o čije namenu nas g. sestavitelj v uvodu takole pouči: »Da sem zbral te dolgo pred sedanjo vojno nastale vojne in vojaške pesmi, me je vodila le želja, pokazati svetu, kako sta med slovenskim narodom v teku stoletij razvili podedovana zvestoba do dinastije in ljubezen do domovine v organični harmoniji in kako tvorita trden temelj narodni kulturi. V sedanjem svetovnem požaru sta prestali svojo ognjeno preskušnjo.«

Prelistaje krasno knjigo, smo prišli do prepričanja, da dr. Andrejka zaželjeni namen sigurno doseže, kajti notranje življenje, ki ga diha vsaka stran in vsaka vrstica knjige kakor vsa zunanja oblika, oznanjujeta glasno širnemu svetu kot neovrženo in neomajano dejstvo, da se slovenski narod oklepa Avstrije, njene presvetle vladarske hiše in njenih velikih vojskovodij, tako zelo, da si jih je izbral za predmet svojih najbolj razširjenih pesmi, celo narodnih pesmi.

Dr. Andrejka je prevedel in sprejel v svojo zbirko naše najlepše umetne in narodne, vojne in vojaške pesmi.

Prevodi so sploh dobro pogojeani in gladki.

Ilustracije, po številu 18 — med njimi 8 večbarvnih — ki so je ustvarili slovenski umetniki profesor A. Koželj, Maksim Gaspari i. dr. in ki

so pridjane malodane vsaki pesmi, so krasne in vendar popolnoma narodno slovenske; sploh pristno slovensko je v knjigi vse; izvorniki, prelagatelj, slikarji, natis in založništvo. Vso čast založništvu na prekrasnem, v vsakem oziru modernem literarnem daru.

B. ČASOPISNI VPOGLED.

»Nastavni Vjesnik« (Izdaje »Društvo hrvatskih srednješkolskih profesorov« s podporo kr. hrv. slav. dalm. vlade«, obenem glasilo »Društva srednješkolskih profesorov u Dalmaciji«). Knjiga XXIII., 1914/15. Uredniki Krsto Pavletić, dr. Stjepan Srkulj (zgodovina), dr. Marije Kiseljak (prirodnoznanstvo in matematika). Izide vsak mesec, razen julija in avgusta. Cena 12 K. Letnik obsega čez 756 strani.

Vseh 10 snopičev tega našega profesorskega glasila je dosle izšlo za tekoče šolsko leto. Smemo v polnem obsegu besede reči: profesorsko glasilo. Zakaj list prinaša stvarno znanstvene članke iz vseh strok, ki so zastopane v srednji šoli, nadalje metodične in vzgojeslovne razprave ter zastopa stanovske interese. Z velikim številom drobnih beležk o raznih straneh kulturnega življenja vobče skrbi list za potrebno izpremembo med večjimi članki; kadar pripušča razmere, daje mesta tudi senzačnim vestem in šolskega življenja.

Če se ozremo po znanstvenih razpravah pravkar končanega letnika, vidimo, da obravnavajo zlasti kulturno zgodovino. Dr. Juraj Prsić (Zadar) priobčuje obširno razpravo o starohrvatskih cerkvenih »prikazanjih« (dramah) ter jih vsebinski analizira; R. Strohal dokazuje, da je glagoljačka knjiga »Dialogi pape Grgura« nastala nekako med 1415 in 1463, ter vidi v tem novo potrdilo svojega mnenja, da je hrv. Primorje s Krkom bilo ziželka hrvatske umetne književnosti in ne Dalmacija. Več literarno-zgodovinskih beležk je dala prof. Kamila Lucerna, ki rada proučuje zlasti narodno pesem in nje zgodovino, istotako dr.

G. Šamšalović. Dr. Grga Novak piše o »velikem zboru mesta Hvara«, ki je za beneškega gospodstva bilo središče političnega in kulturnega življenja na dalmatinskih otokih (ne Stari Grad!). Dr. Šamšalović podaje iz drugih literatur paralele nekim hrvatskim narodnim pripovedkam (obične stvari so tudi v njegovih pripombah k Nemški Vežbenici za V. in VI. razred, jedro Schillerjeve pesmi »Der Gang nach dem Eisenhammer« je orientalnega izvora srednjeveške paralele k »Der Ring des Polykrates«); v sn. 4. pa priobčuje isti pisatelj, ki je docent za germanistiko na zagrebškem vseučilišču, na bogatem gradivu slonočo razpravo o rajski ptici in posebe o že predkrščanskem značaju tega motiva. Marljivi izsledovatelj dalmatinske kulturno-literarne prošlosti, zaderski profesor Šime Urlič poroča o dosle neznanem rokopisu Gunduličevega »Osmana«. Dr. Ivan Kasumović, ki je v akademijem »Zborniku za narodni život« priobčil študijo o ezopski basni v hrvatsko-srbski književnosti (gl. »Zvon« 1915, str. 189), ima tu svojo študijo o dubrovniških prevodih ezopovskih basni, ki do 18. stolctja v Dubrovniku niso imele prevajalca. Dr. Gavro Schwarz piše o židovih v rimskem svetu. Češki pisano razpravo dr. O. Stehlika: »Karel Havliček Borovský o banu Jelačiću« je priobčena v hrvatskem prevodu. Martin Kuzmić razpravlja obširno o Simonidovi pesmi, ki je ohranjena v Platonovem »Protagori«. Geografsko-zgodovinski je opis dr. M. Šenoa o Šeljanovem zemljepisju (1845). Dr. Skok tolmači neka krajevna imena, na pr. Buset v primeri z italijanskim »Pinguente« a v drugi razpravi poudarja potrebo »Glossaria mediae et infimae latinitatis regni Croatiae«, torej slovarja o srednješkolski latinščini, kakor se je razvila na hrvatskem teritoriju; pregled prigodnega pesništva slavonskega okoli 1800 pa je napisal sedaj že pokojni Ivo Kovačević. Prav močno je zastopana matematika; dr. Mihletić priobčuje obširno razpravo: »Matematička misao«, dr. Kiseljak prinaša historijske beležke o kombinatorici in poročilo o novejših

raziskavah o prim-številih, Peter Nenin razpravlja o racionalnih trikotnikih in svojstvih sfernega trikotnika, dr. Stanko Honde pa o »teoretičnem določanju brzine valov. Nekoliko zaostaja za matematiko prirodnoznanstvo; Milutin Urbani (Križevci) priobčuje beležke o prirodopisnem pouku in S. Steiner razmotriva učni načrt za prirodopis v 1. in 2. razredu realnih gimnazij ter pravi, da je za 1. razred snovi preveč; Ivo Pevalšek piše o vegetaciji severnodalmatinskega otoka Silbe v mesecu maju, a dr. Fr. Tučan podaja prilog k kemijskemu poznavanju rud v Hrvatski, v razpravi »Mesing ili mosjaž« pa se spušča na etimološko polje: »Gneis« je baje od slovanskega »gnoja« in tudi »Messing« ni nemški (češki »mosaz«, hrv. »mosjaž«). — Manjšega obsega so sledeče razprave oziroma referati: V. baron Ljubibratić (Zadar) poroča o konferenci, ki jo je imel F. Lévy-Wogue na École des Hautes Études Sociales o važnosti proučevanja klasičnih jezikov (Na prvem mestu se poudarja vzgoja pazljivosti), nadalje o ženskih ličnosti v Schillerjevi tragediji. Geografe bo zanimal referat B. Poporića (Zagreb) o italijanski knjigi: »Il canale di Panama dal passato all' avvenire (Torino, 1914.), in Šukljevo poročilo o Gorjanovič-Krambergerjevi »Geologijski pregledni karti Hrvatske-Slavonije. Zagrebški docent in goriški profesor Dr. K. Ozvald je v hrvatskem jeziku napisal oceno Stöbnerjevega učbenika »Lehrbuch der pädag. Psychologie«. Varaždinski profesor Adolf Wissert razpravlja o geografiji v višjih razredih srednjih šol, za katero bi trebalo pred vsem dobrega učbenika, Viljem Muha pa o poučevanju prostoročnega risanja; newyorški eksperimentalni pedagog dr. Pajo Radosavljević poroča (zv. 1) o pojavih španske pedagogije in o psihologiji kot srednješolski disciplini (s slikami laboratorijev), prof. dr. Fr. Bučar pa o gimnastiki (l. 1913 je izšel nov učni načrt za telovadbo v Bosni), dr. Srkulj o »zgodovinskih virih« kot pomočkom za nazorno poučevanje pri drugih narodih (on sam je izdal

že par zvezkov »Izvorov povijesti«). Docent romanist Dr. P. Skok (Banja Luka) poroča o novejših publikacijah za pouk tujih jezikov, angleščine, francoščine in dr. Šamšalović o Meyer-Lübkejevem »Romanisches etymologisches Wörterbuch« (Heidelberg, 8 snopičev, 640 str.): Italijanu okolice versilske se je zdel Grk mutast, zato mu je greco-mutec; francozu je Breton nerazumljivo govoril, dokler je govoril škotski, zato bretoner — nerazumljivo govoriti. Filologije se tiče Šamšalovičev članek o »kovanicah«, hibridnih tvorbah, kakor: chinin: štakorin (štakor — podgana!). Vladimir Prestini piše o prevodih Goethejevega »Fausta« na hrvatskem odnosno srbskem jeziku. — Na par mestih se srečamo s terminologijo. Lani je prof. Pemšek napisal poročilo o Bežkovem »Občnem vzgojeslojvu« ter je to priliko porabil za daljne jezikoslovno-terminološke ekskurzije, ki so segale preko mej dopustnosti in ki sem jih še jaz kot takratni sourednik »Nast. Vj.« nekoliko omilil. K temu se je letos oglasil dr. Jos. Tominšek ter primerno zavrnil filološko doktrinarnost, ki ne uvaža činjnic in potreb. O hrvatsko-srbski prirodopisni terminologiji je že v lanskem »Nast. Vj.« (str. 531 sl.) pisal dr. Tučan, letos dodaja nekaj konkretnosti dr. Langhoffier v dveh razpravah (in s slovenskega stališča podpisani poročevalci.) — Zelo mnogobrojna in obsežna poročila o slovanskih, nemških in italijanskih knjigah. Izmed domačih knjig, ki se o njih poroča, naj omenim dve: Prof. Dr. David Bogdanović je izdal »Izabrane narodne pripovetke« (Naklada zemaljske vlade 1914, str. 318, cena 4 K) z uvodom ter jih namenil pred vsem učeči se mladini, ki naj spoznava narodno psiho. Knjigo ugodno ocenja profesor Šumin. Dr. Srkulj je že pred dvema letoma izdal »Povijest srednjega vijeka za više razrede srednjih učilišta«, kolikor sem slišal, izborno knjigo, dr. Ferdo Šišić leta 1914 »Priročnik izvorov hrvatske historije« (l. del, 653 str. cena 10 K). — Prehajajoč k metodiškim in vobče pedagoškiim razpravam, omenjam pred vsem študijo za-

grebškega profesorja dr. Petra Ećimovića: »Neki principi moderne pedagogike in njih uporaba pri poučevanju latinskega jezika v prvih dveh gimnazijskih razredih«. Ravnatelj Divkovič razpravlja o poučevanju poglavja o padežih, ki se mu zdi za slovnico materinskega jezika nepotrebno. D. Szábo piše o učenju nemščine. New-Yorški pedagog P. R. Radosavljevič referira o eksperimentalni pedagogiki na nemških univerzah, ki v tej točki posnemajo Ameriko. Izborna zasnovana in pisana je razprava sarajevskega profesorja dr. Vi. Dvornikovića: »Manija za »genialnostjo« med srednješolsko mladino«, če se tudi ne ujemamo z vsemi izvajanj. Ta »manija za genialnostjo« je pisatelju pojav patološki odbojnega, negativnega značaja brez vsake pozitivne vsebine; samozavest takega dijakka ni v nikakršnem razmerju z njegovo pravo vrednostjo. Ako bi avtor razpravljaj o tej temi abstraktno-splošno, bi tudi njemu lahko očitali, »genialno manijo«, toda Dvornikovič izvaja svoje trditve iz mnogobrojnih konkretnih slučajev, zato čutimo v njih moč. Kakor že več let, podaja tudi letos Mihajlo Ebrić natančno in vsestransko statistiko srednjih šol v banovini l. 1913/14. S polja praktičnega šolnikovanja pa podajata svoje misli dva Slovence. V lanskem »Nast. Vj.« je prof. A. Rabuza (Celje) priobčil notico o tem, kako naj dijaki izrabljajo odmore med urami. Letos razpravlja dalje o tem vprašanju prof. M. Bedjanić (Maribor), ter daja konkretne nasvete, na pr. 1a naj se mladina v odmorih izprehaja izven šolske zgradbe tudi po zimi. Prof. Rabuza razmišlja v članku »Senčna stran« o vzrokih, zakaj so profesorji izgubili vpliv na dijaštvo, ter svojega stanu ne razdoljuje povsem

Dr. Fr. Ilešič.

Zeitschrift für Kinderschutz und Jugendfürsorge. * VIII. letnik. L. 1916. Poleg raznih poročil o otroškem varstvu in mladinski oskrbi v Avstriji in v inozemstvu je priobčil list v svojih letošnjih 1.—5. števil-

kah sledeče informativne razprave in članke: Österreichische Fürsorge-erziehung (H. Herzfelder). — Die polizeiliche Jugendfürsorge in Graz während des Krieges (dr. R. Giesinger). — Die VI. Jugendpflegekonferenz der Zentralstelle für Volkswohlfahrt. — Die Bedeutung des Lehrlingshortwesens für die Erziehung des gewerblichen Nachwuchses (R. Mayerhöfer). — Volkskraft und Jugendpflege (dr. M. Fr. v. Pidoll). — Ein Reichsamt für Kinderschutz und Jugendfürsorge in Österreich (Fr. Janisch). — Die Kriminalität bei den Jugendlichen im Kriege (dr. Hellwig). — Das Lebenswerk von dr. Thomas Barnardo (L. Katscher, Zürich). — Die deutsch-österreichische Tagung für Volkswohlfahrt. — Die Rechtsstellung der unehelichen Kinder nach dem neuen norwegischen und nach dem österreichischen Gesetze (dr. K. Reinold). — Zur Verwendung der vom k. k. österr. Militär-Witwen- und -Waisenfonds gesammelten Gelder (F. H. Schreyer).

O varstvu dojenčev in o mladinski higieni razpravljajo naslednji spisi: Die Einwirkung des Krieges auf die Säuglingssterblichkeit und die Säuglingsschutzbewegung. — Eine Ausstellung für Säuglingsfürsorge. — Das Museum für Säuglingsschutz im Rahmen der Ausstellung für Kriegshilfe. — Körperliche Ertüchtigung im Kleinkinderalter durch Turnen (dr. Rosenhaupt). — Die Organisation der Säuglings- und Kleinkinderfürsorge (J. Gold).

* Se naroča na Dunaju I., Biberstr. 2. in stane letno 6 K, posamezna števil. 60 vin.

RAZGLED.

B. ŠOLSTVO

Obrtna učiteljsišča v Avstriji. C. kr. ministrstvo za javna dela je izdalo pred kratkim pregled obrtnih učiteljsišč avstrijskih šol v letu 1913/14, ki kaže razveseljivo visoko stanje obrtnega nadaljevalnega izobraževanja v Avstriji. V pregledu niso zastopane obrtne nadaljevalne šole, ki so združene z dnevnimi šolami; izkazuje pa 3202 zavoda, kar pomeni proti letu 1912/13 prirastek 147 zavodov (— 4:8%); učencev in učenk je bilo v tem letu 306.903 ter je naraslo to število za 14.904 (— 5:1%). Razdeljeno na posamezne skupine učilišč je bilo 8 obrtnih centralnih mest s 106 podružnicami, ki jih je obiskovalo skupaj 11.661 učencev, oziroma učenk. Nadalje je bilo 32 državnih obrtnih šol in sorodnih zavodov s 19.891 frekventanti, 9 stavbnih in umetnorokodelskih šol s 4056 učenci, 133 strokovnih šol za posamezne obrti s 18.628 učenci, 15 učnih delavnic s 337 obiskovalci, 7 splošnih rokodelskih šol s 2360 učenci. Poleg teh je bilo 1573 samostojnih obrtnih nadaljevalnih šol, ki jih je obiskovalo 200.098 učencev in učenk. Na učnih zavodih za žensko mladino v obrtnih poklicih je bilo 99 ženskoobrnih, kuhinjskih in gospodinjskih šol s 20.852 učenkami in 1220 drugih zavodov s 28.920 učenkami.

Na posamezne kronovine odpade največ zavodov na Češko (1044 učilišč in 110.567 obiskovalcev) in na Nižjeavstrijsko (940 učilišč z 88.520 obiskovalci). Povprečno pride učencev in učenk na vsako obrtno šolo na Nižjeavstrijskem 259, na Višjeavstrijskem 167, na Češkem 134, na Moravskem 110, v Dalmaciji 108, na Primorskem, Tirolkem in Predarljskem 104, v ostalih kronovinah pa pod 100.

Šolsko zdravništvo na avstrijskih šolah. Kako se razširja blagotvorno šolsko zdravništvo po avstrijskih ljudskih in me-

ščanskih, kakor tudi po srednjih šolah, nam kaže sledeči osrednji izkaz iz leta 1915.: Na Nažjeavstrijskem ima 27 ljudskih in meščanskih šol uvedeno splošno zdravniško preiskovanje, prav tako 32 srednjih (med temi dve dekliski); na Češkem so ustanovljeni šolski zdravniki na 453 ljudskih in meščanskih šolah ter 28 drugih šolskih zavodih; na Šleskem na 82 ljudskih in meščanskih ter na 5 srednjih šolah (s čemer je doseženo percentualno najvišje število v vseh kronovinah, ker je nad 14% vsega elementarnega šolstva). Če izvzamemo Galicijo in Bukovino, od koder ni bilo mogoče dobiti točnih podatkov, je uvedena redna zdravniška služba na 1135 avstrijskih šolah, med katerimi je 62 srednjih, 957 elementarnih šol, ostale pa so strokovne šole in šole za vajence. (Po »Körperliche Erziehung«.)

Preosnova učiteljsišč na Saksonskem. S 1. aprilom 1915 je na Saksonskem stopil v veljavo novi učni načrt za učiteljsišča namesto starega od 22. avgusta 1876. Sedaj obsega učiteljsišče 7 let, priključil se je od spodaj VII. razred, v katerega se sprejemajo 13-letni dečki, dočim je ostala normalna starost abiturijentov 20 let kakor prej.

Bistvene izpremembe so: 1. namesto same latinščine sta zdaj dva tuja jezika obvezna in sicer latinščina s 25 urami in francoščina s 26 urami ali latinščina in angleščina ali na ženskih, izjemoma tudi na moških zavodih francoščina in angleščina. 2. Namesto »pedagogike s katehetiko, psihologije in logike« s 14 urami je stopila »pedagogika, psihologija in filozofska propevka« s 17 urami. 3. Na novo je sprejet državljanski nauk z eno uro v najvišjem (prvem) razredu. Zato se je znižalo število ur iz petja od 18 na 14, goslanje je že pred leti odpadlo. Matematika je napredovala od 24 ur na 26, prirodopis od 7 na 9, prirodoslovje od 7 na 12.

Dovoljene so skrajšane ure po 45 minut. Vsak dijak mora imeti po 3 popoldneve v tednu proste, a noben dan več ko 7 ur pouka.

Že ta pregled (sedemletni študij, dva tuja jezika) kaže, da se morajo saksonski učitelji veliko učiti. Učni načrti so prepojeni z modernim duhom. N. pr. v matematiki se povdarja nazornost, grafično upodabljanje, zveza z drugimi strokami, zlasti s tehniko. Zahtevajo pa se logaritmi, obrestno-obrestni in rentni račun, binomski izrek, enačbe 2. stopnje z eno i dvema neznančkama, ravninska in sferična trigonometrija, elementarna obravnava stožkosečnic.

Prirodoslovje (fizika in kemija) se je prej poučevalo 3 leta, zdaj pa 5 let. Kemiji je odmerjena v V. razredu 1 ura, v IV. 3 ure ter VIII. 1 ura za praktične vaje. Fizika ima po 2 uri v III., II. in I. ter 1 ura za vaje v II. V vajah se povdarjajo ljudskošolski poizkusi s priprostimi sredstvi.

F. V.

Vojaška mladinska vzgoja na višjih šolah bavarskih. Bavarski društvi srednješolskih učiteljev (Gymnasiallehrerverein in Realschulmännerverein) sta imeli skupno sejo, ki so se je udeležila tudi predsedstva organizacij, katerih poglavitni interes je bodoča ureditev vojaške mladinske vzgoje. Tu se je razpravljalo o vzgoji mladinske obrambe ter so se sklenile v tem oziru sledeče zahteve: 1. skrajšanje učnih ur v predmetih duševnega dela na korist telesni vzgoji; 2. določitev minimalnih zahtev v posameznih predmetih, oziraje se na posebnost različnih šolskih tipov; 3. zmanjšanje pismenih domačih nalog; 4. za domače naloge se ne uporabljajo prosti popoldnevi, ker so odločeni ti za telesne vaje; 5. znanstveni pouk z izvoljenim prostim predmetom vred se po možnosti prestavi na dopoldne. — Te zahteve so se izročile z utemeljitvijo vred pristojnim oblastem.

C. TO IN ONO.

Vzgoja, kakor je potrebna za nas. Kdor naših ljudi hoče imeti atribut vsestransko

vzgojenega človeka, bodisi da so ga vzgojili drugi, ali da je samovzgojen, mora biti

v higieničnem oziru zdrav in krepak, kakor sme zahtevati od njega v narodnem interesu njegovo potomstvo.

v etičnem oziru značaj;

v političnem oziru Slovenec z izrazito zavednim narodnim čuvstvom in državljan Avstrijec;

v kulturnem oziru kulturni in umetnostni kozmopolit. Frančev.

O vzgoji. Ponavljam: to mora biti uspeh vzgoje. Literatura, umetnost in znanstvo — vse so brezplodne in še slabše, če nas ne napravljajo veselih in sicer od srca veselih. Mislim, da se osnova strogih in pogostih izkušenj docela roga temu vzvišenemu smotru in da je neoporečni vpliv tega tekmovanja v mladosti ta, da se uče vsi ljudje svojega znanja napačno ter da sovražijo delo učenja. Upam vam izreči svoje upanje, četudi me že zdavnaj več ne bo, ko se izpolni, namreč, da uvidi angleški narod nekoč tako zelo, kaj je vzgoja, da omeji to univerzo s krasnimi nasadi, obsegajočimi dvajset kvadratnih milj, da bo prepovedano v tej okolici vsako nečisto, mehanično delovanje, kakor ga ne trpi nihče v svojem vrtu; da odstrani vsako prostaško in grdo poslopje, in tudi vsako gnezdo ubožstva in pregrehe kakor se izžene hudiča; da se bo skrbelo za čisti in mirni tek rek Iris in Cherwell, da se bo pustilo rasti v teh nasadih vsako cvetlico, ki lahko v tem kraju uspeva, in da bo vedelo vsako živo bitje, ki prebiva v gozdu in v reki, da ima tu svoj srečni dom. (J. Ruskim v »The Eagle's Nest«.)

Človek — bitje okoliščin? V najnovejšem času se nam je večkrat pripovedovalo kot novo dognanje, da je človek bitje okoliščin, ter se nas je nujno prosilo, naj se sprijaznimo s tem dejstvom, ki ima za človeka dozdevno tako prijetno upanje, da se razkrojimo logično v razmere, odgovarjajoče našemu bistvu, v prah in zrak. Ti filozofi pa nujno prezirajo važno dejstvo, da človeška natura ne stoji kakor natura mo-

skitov na stališču miazmov, tudi ni potisnjena pod grudo zemeljske krtine kakor natura krtova, pač pa da ima človek čustvo, s katerim lahko prevdari one pogoje, ki najbolj podpirajo njegovo naruro, ter da ima tudi instinkt, s katerim sprejema te pogoje vase — to dejstvo prezirajo ti filozofi, ki pridigujejo kot divno izpolnitev človeške usode tako življenje, ki se misli zabavati z znanstvenimi pogovori v kleti, razsvetljeni z električno iskro, zakurjeni z zračnimi cevmi in drenirani s podzemeljskimi rekami, in življenje, ki ga hranijo manj učene pa s proviantom bolj založene rase z mesnim izvlečkom in s krokodili v obari. (John Ruskin v »Our fathers have told us«.)

Šolastika v naših ljudskih šolah. Prenapetost za red in v pravilih se kaže zlasti škodljiva na polju šolske discipline. Mnogokateri učitelj zahteva, da naj sede otroci nepremično v gotovem telesnem stanju, pri tem pa ne pomisli, kakšne težkoče povzroča otrokom tako sedenje, ko je vendar vsa njihova narava navezana na gibanje. Koliko časa požro jeza in kazni, nastale iz tega najhujšega kosa šolastike. Zahteva-li kedaj pozneje od otrok življenje take nepremičnosti? A niti za samo šolsko življenje taka tortura ni potrebna. Šolsko delo je uspešno, če ni nemira in če si otroci ne nagajajo ali ne delajo kaj drugega; kako drži pri tem roke in noge, je pač vseeno, dovoljevati pa se mu mora menjava. Mnogi nervozni otroci se morajo s čim ali na čem igrati, vendar se lahko opaža, da slede vzlic temu pouku, otroci pa, ki sede prav mirno, pasejo svoje misli, kdovekje. Vsakemu otroku mora biti dovoljeno, da govori, če s tem ne sega v besedo učitelju ali drugemu otroku. Ravno veselje na shematiziranju je, ki napravlja šole za neprijetna nezdrava bivališča za otroke, ne da bi pri vsem bistveno pospeševalo uspeh pouka. (Maks Schmidt v »Blätter für die Erziehung«.)

Preprostost in prirodnost v telovadni vzgoji. Telovadba, zlasti kot šolski predmet, kot urejena in stopnjevana vzgoja in

pouk vsega naraščaja, ima v prvi vrsti nalogo, da nauči mladino najprej pravilno stati ter spraviti ljudi na boljše noge. Doba enostranskih, izključnih in pretiranih umetnosti na drogu in bradlji s svojimi čokatimi postavami znači periodo odrekanja in moka, odpada in zaostalosti v razvoju telovadbe, v kolikor se razteza preko periode prve izobrazbe v teh izvrstnih vesnih in podpornih orodjih in njihovih raznovrstnih vajah. Ravno ona večja vrednost umetnosti v pravilnem stanju, s katerim so neposredno zvezane preproste in potrebne umetnosti v pravilni hoji, tekanju, skakanju, borenju in plezanju, dokazuje vrnitev k prvotni in pravi nalogi telovadbe. (Jäger v »Körperliche Erziehung«.)

Šole za male matere poklicati v življenje, se je odločila dr. med. Matilda Gstettner, tajnica avstrijske družbe za šolsko higijeno, kakor jih je spoznala pod imenom »Little mother schools« v Ameriki. Te »male matere« so starejše sestre, ki so jim tolikokrat zaupani dojenčki in mali plazilčki, in ki jih varujejo s toliko ljubeznijo in instinktom, pa s tako malo pozitivnim znanjem. Za začetek hoče ustanoviti dr. Gstettner take šole na Dunaju; v njih naj bi se poučevali otroci v dvanajstih urah, t. j. v šestih tednih po dve uri ter bi se z dovoljenjem staršev učile deklice, stare nad deset let, na podlagi primernih učil najvažnejše iz oskrbi dojenčkov. Vse je zasnovano kot humanitarna naredba ter se računi pri njej zlasti za začetek na prostovoljno podporo bodisi s poučevanjem ali z darovi za to porabnih objektov kot učil. — Primarij dr. L. Moll, privatni docent za otroško zdravstvo na dunajski univerzi se je takoj odločil, da v svojem, na novo otvorjenem zavodu za oskrb mater in dojenčkov, brezplačno poučuje učiteljice za te šole. V teh šest- do osemurnih tečajih (ob sobotah in nedeljah) dobe obiskovalke tudi dovolj priložnosti, da se urijo praktično.

Društvo za otroško varstvo in mladinsko skrb v Ljubljani. Iz poročila o delovanju tega prekornostnega društva v letu

1915. posnemamo naslednje podatke: Gibanje v začasnem zavetišču je bilo leta 1915 zelo živahno. Od 39 otrok, kolikor jih je bilo hkoncu 1914 v zavodu, in od 162, kolikor se jih je bilo sprejelo leta 1915, jih je v teku leta 1915 zopet izstopilo 139. Koncem leta 1915 jih je torej ostalo v zavodu 62. Od onih, ki so vstopili leta 1915, je bilo starih manj nego 1 leto 26, od 1 do 3 let 39, od 3 do 6 let 45, in nad 6 let 52. Zdravstvene razmere v zavetišču so bile vobče zadovoljive. To leto se je prvič poizkusilo z deco, ki je bila ob vstopu v zavod telesno oslabiljena in zračne premembe nujno potrebna, da se jo je čez poletje spravilo na deželo v kraj z zdravim zrakom in ugodnimi razmerami za prehrano. Izbrala se je v to svrhu Rečica ob Paki v Savinski dolini. Od onih 139 varovancev, ki so v teku leta 1915 izstopili iz zavoda, se je en del oddal v tujo zasebno oskrbo, drugi del pa v službo, bodisi pri poštenu družini v mestu, bodisi pri zanesljivem posestniku na kmetih. 57% vseh varovancev se je oskrbovalo v zavodu brezplačno. Vseh vkupe se je leta 1915. brezplačno oddalo 3025 kosov oblečil. Prejemki društva so znašali leta 1915 vsoto 9410 K 77 v, torej s prejšnjo imovino skupaj 18.839 K 04 vin. Stroški so znašali 7008 K 81 vin.

Pouk o mladinski oskrbi, učni predmet na učiteljišču. Češka deželna komisija za varstvo otrok in mladinsko oskrb je začela akcijo, naj se uvede pouk o mladinski oskrbi na vseh učiteljiščih kot obligatni učni predmet, ker mora glavni del podpiranja teh socialnih nalog pripadati šoli ter je treba za to poučiti o tem ter pripraviti na tako delo bodoče učitelje in učiteljice.

Iz mladinke kriminalistike v vojnem času. 4. štv. let. »Zeitschr. f. K.-Sch. u. J.-Fürs.« prinaša pregled vobčeznanega dejstva v številkah, odkoder posnemamo, da je bilo na Dunaju mladih ljudi pred sodiščem v mirovnem času leta 1914 . . . 2072,
v vojnem času leta 1914 . . . 2574,
v letu 1915 6317;
od teh skoro 90% možkega spola; zaradi tatvine — zlasti na tržiščih — je bilo pri-

jetih 3944 oseb, od teh 2063 še nepolnoletnih, 1881 pa polnoletnih mladih oseb.

Uradne odredbe za varstvo mladine v Münchnu je izdalo vojaško poveljstvo meseca sušca t. l. — Po teh je mladeničem pod 17. leti prepovedano kaditi kakor tudi jim tobak prodajati ali podariti; prepovedan jim je obisk gostiln, obisk kinomatografov ter pohajanje po ulicah. Po deveti uri zvečer sploh ne sme biti mlad človek izpod 17. leti na ulici. Znamenita je odredba glede šunda v literaturi, po kateri se take knjige in tiskovine ne smejo priporočati, ne postavljati v izložbo, niti na prostorih, ki služijo javnemu prometu; tudi se te knjige ne smejo posojati, ne prodajati mladim ljudem, kakor jih zaznamuje odredba.

Za zanemarjeno šolsko mladino. Šolska uprava v mestu Poznanju uvede novo sredstvo proti zanemarjanju šolske mladine. Na vseh 14 mestnih ljudskih šolah in obeh pomožnih šolah se v šolskem letu 1916/17 uvedejo takoimenovani »zaposljevalni razredi«, kjer se bodo zbirali učenci in učenke več popoldnevov na teden pod nadzorstvom učiteljstva h koristnemu delu. Ti razredi so v prvi vrsti določeni za otroke, ki se okrog potikajo ali ki nimajo pravega doma, kjer bi mogli kaj koristnega delati; dalje za otroke, ki so leni ali ki svojih domačih nalog ne izvršujejo ali pa jih izdelujejo le slabo.

Popravek. V 2. štef. na 52. str. v 12. vrsti odspodaj prva beseda namesto »Morebiti« — »Meriti«.

Društvo »Selbsthilfe der Lehrerschaft Steiermarks« naznanja, da sta zopet dva društvena člana padla na polju časti in sicer:

Ernest Rucker, enoletni prostovoljec, učitelj v Göstingu, dne 9. avgusta 1915 v Koriovu v Galiciji in

Maks Zollneritsch, c. kr. poročnik, učitelj v Stanzu, dne 25. oktobra 1915.

Prispevki po 4 krone naj se za ta 144. in 145. smrtni slučaj zanesljivo vplačajo tekom meseca avgusta t. l.

Gaishorn, 27. julija 1916.

Odbor.

Priporočljiva dela za nadaljno učiteljsko izobrazbo obsega

:: zbirka metodičnih priročnih knjig ::

v smislu stvarjajočega dela in umetniške vzgoje:

- I. **Rust, Methodisches Hilfsbuch für den Unterricht in der Naturlehre an Volks- und Bürgerschulen. (I. del)**
Cena: broš. K 3·20, nav. vez. K 3·60, v platno vez. K 4·—
- II. **Berger, Erziehung zur Gemelnützigkeit.**
Cena: broš. K 2·40, nav. vez. K 2·80, v platno vez. K 3·40.
- III. **Kollitsch, Das angewandte Rechnen in der Arbeitsschule. Für die Unterstufe der Volksschule. (Zweites Schuljahr.)**
Cena: broš. K 1·40, nav. vez. K 1·70, v platno vez. K 2·20.
- IV. **Hertel, Die Arbeitsmethode im Unterrichte der Formenlehre.**
Cena: kart. K 2·80, v platno vez. K 3·60.
- V. **Kollitsch, Das angewandte Rechnen in Arbeitsschule. Für die Mittelstufe der Volksschule. (Drittes Schuljahr.)**
Cena: broš. K 1·40, nav. vez. K 1·70, v platno vez. K 2·20.
- VI. **Ebert, Schindler, Rothe, Der Stempeldruck im Schulzeichnen.**
Cena: broš. K 3·—, nav. vez. K 3·30, v platno vez. K 3·60.
- VII. **Rust, Methodisches Hilfsbuch für den Unterricht in der Naturlehre an Volks- und Bürgerschulen. (II. del)**
Cena: broš. K 4·—, nav. vez. K 4·40, v platno vez. K 5·—.
- VIII. **Pfrogner, Methodik des formenkundlichen Unterrichts an Volks- und Bürgerschulen.**
Cena: broš. K 2·20, nav. vez. K 2·50, v platno vez. K 3·—.
- IX. **Grimme, Einführung in das Illustrieren von Lesestücken.**
66 tabel (od teh šest večbarvni). Cena map. K 7·50. V šestih sledečih si zvezkih po K 1·50. Vsak zvezek je tudi posebe naprodaj.
- X. **Rössler, Vom Schreibunterrichte im neuen Geiste.**
Cena: broš. K 2·20, nav. vez. K 2·50, v platno vez. K 3·—.
- XI. **Haberfellner, Das schaffende Arbeiten der Mädchen in Verbindung mit dem Zeichnen.**
44 risb v tekstu s pojasnujočim besedilom in 40 tabel s 150 deli. Cena: lepo vez. K 6.
- XII. **Kollitsch, Das Schuljahr ein Kriegsjahr.**
Cena: Broš. K 1·40, nav. vez. K 1·70.
- XIII. **Bessiger, Schaffender Sprachunterricht im Dienste stilistischer Ausbildung.**
Cena: broš. K 4·—, nav. vez. K 4·40.
- XIV. **Heywang, Zum Deutschunterricht in der wenig gegliederten Landschule.**
Cena broš. K 4·—, nav. vez. K 4·40.
- XV. **Herget, Das Betrachten künstlerischer Bilder in der Schule.**
Cena: K 3·60.

== **Poštne stroški pri vseh pošiljtvah posebe.** ==

Natančne cenovnike v nemščini pošiljam na zahtevo zastonj in poštnine prosto.

:: Šolskoizdavaška založba A. Haase, Praga, Annahof. ::

"Pelikan" Akvarelne barve, in tempera

Günther Wagner-jeve umetniške
in najfinejše tehniške akvarelne

barve

prekašajo glede čistoče, sijajnosti, mešovitosti in trpežnosti vse doslej znane izdelke.

: Najprikladnejša znamka za šolsko rabo :

Günther Wagner-jevi

tekoči tuši

prevladujejo svetovni trg!

Gospodom učiteljem risanja so na zahtevo napleski (namazi) in cenik na razpolaganje.

GÜNTHER WAGNER,

Hannover in Dunaj X/1.

Obstoja od 1838. l. → 40 odlikovanj.

Čenjenemu učitelstvu in slavnim okrajnim šolskim svetom priporočamo v obilna naročila vse predpisane šolske tiskovine po najnovejših vzorcih, najnovejše mladinske spise lastne in druge zaloge, pošne in druge tiskovine za šolsko uporabo na ljudskih, obrtnih in meščanskih šolah, učne načrte, razne napise na lepenki itd. - Zahtevajte cenik, ki se pošlje brezplačno in pošnino prosto. - Vsako leto izide 'Ročni zapisnik' z osebnim statusom in imenikom vseh šol po slov. deželah.

UČITELJSKA TISKARNA V LJUBLJANI

registrov. zadruga z omejl. zavezo

Frančiškanska ulica 6.

